

2016

Ikäihmisten kulttuuripalveluiden rahoitus Helsingissä

Anna-Mari Rosenlöf
HELSINGIN KULTTUURIKESKUS

Saatteeksi

Tämä julkaisu on FM Anna-Mari Rosenlöfin Helsingin kulttuurikeskuksen toimeksiannosta tekemä selvitys ikäihmisten kulttuuripalvelujen rahoituksesta kaupungissa.

Selvityksen keskiössä ovat niin sanotut neljännen ja viidennen iän ikäihmiset, joiden toimintakyky on jo selvästi heikentynyt. Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa ikääntyneiden kulttuuripalveluiden rahoittajat ja rahoituksen muodot, sekä hyvät käytännöt ja kehittämistarpeet. Kartoituksen tavoitteena oli samalla selkeyttää Helsingin kulttuurikeskuksen omaa roolia ikääntyneiden kulttuuripalveluiden kentällä.

Selvityksestä ilmenee, että hyväkuntoisille senioreille on tarjolla runsaasti ja alueellisesti kattavasti taide- ja kulttuuripalveluita. Sen sijaan avo- ja laitoshoidossa olevien ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus on satunnaista ja pienimuotoista. Heidän kulttuuripalveluiden rahoitus putoaa myös monien keskeisten rahoittajien avustusten ulkopuolelle.

Myös kokonaiskuva ikäihmisten kulttuuripalveluista ja niiden rahoitusvastuusta on Helsingissä hajanainen ja siihen kaivataan ammattimaisuutta ja pitkäjänteisyyttä vaikuttavuuden parantamiseksi.

Selvittäjä ehdottaa kulttuurikeskukselle neljää kehittämiskohdetta: Rahoittajien välistä yhteistyötä käsitteiden, rahoittajien eri roolien sekä seurannan ja arvioinnin selkeyttämiseksi; kaupungin virastojen välisen yhteistyön ja koordinoinnin vahvistamista; selvitystä erilaisista tavoista rahoittaa ja toteuttaa neljännen ja viidennen iän ikäihmisten kulttuuripalveluita ja taiteen ammattilaisten työskentelyä sosiaali- ja terveyssektorilla; ja valtionperintörahojen käyttöä ikäihmisten kulttuuripalveluiden rahoittamiseksi.

Helsingissä on 2010-luvulta lähtien kiinnitetty erityistä huomiota ikääntyneiden kaupunkilaisten kulttuurioikeuksien toteutumiseen ja kulttuuripalveluiden kehittämiseen. Helsingin kaupunki on tärkeä toimija ja kumppani tällä kentällä. Tehty selvitys ja siihen liittyvät ehdotukset antavat hyvää perustaa ja suuntaa jatkaa yhteisiä ponnisteluja helsinkiläisten ikäihmisten elämänlaadun ja toimintakyvyn kehittämiseksi.

Helsingissä, 20.1.2016

Veikko Kunnas
Osastopäällikkö
Helsingin kulttuurikeskus

SISÄLLYS

1. JOHDANTO

2. SELVITYKSEN TAVOITTEET, AINEISTO JA TOTEUTUSTAPA

3. HELSINGIN SIVISTYSTOIMEN RAHOITUS IKÄIHMISTEN KULTTUURIPALVELUILLE

3.1. Helsingin kulttuurikeskuksen avustukset

3.2. Kulttuurikeskuksen kulttuuritalojen tuotanto ja ostopalvelut

3.3. Suomenkielisen työväenopiston avustukset, opintosetelikurssit sekä taide- ja kulttuuriopetus

4. MUU HELSINGIN KAUPUNGIN RAHOITUS IKÄIHMISTEN KULTTUURITOIMINNALLE

4.1. Sosiaali- ja terveystalokunnan järjestöavustukset

4.2. Kulttuuritoiminta monipuolisissa palvelukeskuksissa ja palvelukeskuksissa

4.3. Kulttuuritoiminta Helsingin kaupungin kilpailuttamissa hoivapalveluyksiköissä

4.4. Työllisyysavustukset ja kaupunginhallituksen yleisavustukset

5. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN SEKÄ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN AVUSTUKSET

5.1. Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustukset

5.2. Museoviraston avustukset museoiden innovatiivisiin hankkeisiin

5.3. Taiteen edistämiskeskuksen avustukset

5.4. Sosiaali- ja terveysministeriön avustukset

6. SÄÄTIÖT JA RAHASTOT

6.1. Yksityisten säätiöiden myöntämä rahoitus

6.2. Svenska kulturfonden: Kultur i Vården

6.3. Suomen kulttuurirahasto

7. RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYKSEN AVUSTUKSET

8. MUU RAHOITUS

9. AVUSTUSTEN MYÖNTÄMISESTÄ JA ARVIOINNISTA KULTTUURISEKTORILLA

10. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

11. TOIMINTAEHDOTUKSIA

LÄHTEET

LIITTEET

1. JOHDANTO

Taide- ja kulttuuritoiminta on levinnyt erityisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana taidelaitosten ulkopuolelle ja tullut osaksi ihmisten arkipäiväisiä toimintaympäristöjä sekä julkista kaupunkitilaa. Samaan aikaan myös taiteen hyvinvointivaikutukset ovat nousseet julkisen keskustelun ja tutkimuksen kohteeksi. Taiteen tekemisen laajentuminen perinteisen taidekentän ja taideinstituutioiden seinien ulkopuolelle ja taidetoiminnan kohdentaminen sosiaalisen aseman, asuinalueen tai iän määrittämiin yleisöihin on tuonut uudenlaisia haasteita myös taiteen ja kulttuurin rahoittajille. Ilmiön kasvaessa ja vakiintuessa on alettu pohtia yhä enemmän sitä, kenen vastuulla tällaisen taide- ja kulttuuritoiminnan rahoituksen tulisi olla.

YK:n ihmisoikeusjulistuksessa puhutaan jokaisen ihmisen oikeudesta vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään ja nauttia taiteista. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2009 julkaiseman Kulttuuripolitiikan strategia 2020:n mukaan suomalaista kulttuuripolitiikkaa ohjaavat perusoikeudet sekä taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin perusoikeuksiin kuuluvat kulttuuriset oikeudet. Suomen perustuslaissa turvataan sivistyksellisiä oikeuksia, kuten taiteen vapaus, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin sekä vahvistetaan vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä. Kulttuuristen oikeuksien edistäminen merkitsee sitä, että kaikilla on tasavertainen oikeus ja mahdollisuus ilmaista itseään ja harjoittaa kulttuuritoimintaa sekä osallistua erilaisiin kulttuurin ilmenemisen muotoihin.¹ Taiteiden ja kulttuurin katsotaan myös tuottavan tärkeitä yhteiskunnallisia palveluita, joiden tasa-arvoisen käytön mahdollisuudet on taattava myös ikääntyneelle väestölle.² Sinänsä yksinkertaiselta kuulostava asia törmää käytännössä hallinnollisiin rakenteisiin, joiden uudistaminen edellyttää poikkihallinnollista ja monialaista yhteistyötä.

Yhteiskunnassamme ikääntyneiden palveluiden on perinteisesti nähty kuuluvan vain sosiaali- ja terveyssektorille, kun taas lapsille ja nuorille suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa on jo pitkään tuotettu poikkihallinnollisessa yhteistyössä kulttuuri-, kasvatus-, opetus- ja nuorisopalveluiden kanssa. Ikääntyneiden kulttuuripalveluiden toteuttamiseksi tarvittava poikkihallinnollinen yhteistyö on kuitenkin vasta rakentumassa. Haasteena on muun muassa ikääntyneiden kulttuuripalveluiden rahoittaminen, joka on tämän selvityksen keskeinen aihe.

Tämä selvitys on lähtenyt liikkeelle Helsingin kulttuurikeskuksen roolista kulttuurisen vanhustyön rakenteellisena kehittäjänä.³ Kulttuurisella vanhustyöllä tarkoitetaan taiteen, kulttuurin ja luovuuden ottamista osaksi vanhustyön kehittämistä. Sitä voivat olla toteuttamassa niin vanhustyön ammattilaiset, taiteen ja kulttuurin ammattilaiset kuin vapaaehtoisetkin. Kulttuurisessa vanhustyössä ikäihmisen kulttuuriset oikeudet tunnustetaan osaksi merkityksellistä ja omannäköistä elämää. Käsitteenä kulttuurinen vanhustyö tarjoaa näkökulman sekä taiteen sisältöjen että vanhustyön kehittämiseen.

Ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluita tuotetaan monen toimijan yhteistyönä (KUVIO 1). Tämän selvityksen näkökulma keskittyy ensisijaisesti näiden palveluiden rahoitukseen sekä muuhun taloudelliseen avustamiseen. Keskeisenä tarkastelun kohteena on taiteen ammattilaisten työn rahoittaminen. Tällöin taide- ja kulttuuripalveluilla tarkoitetaan erityisesti

¹ Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisu 2009:12.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm12.pdf?lang=fi>

² Pynnönen, Katja ja Mitchell, Ritva; Ikääntyvät ja ikääntyneet taiteen ja kulttuurin kentillä. 50 + kulttuuribarometrin tuloksia. Cupore. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. 2012.

³ Kulttuurinen vanhustyö Helsingin kulttuurikeskuksessa:

<http://www.hel.fi/www/kulke/fi/Kulttuuripolitiikka/kulttuurinen-vanhustyö/>.

taiteen ammattilaisten kuten taiteilijoiden ja taidepedagogien toteuttamia esityksiä sekä ikäihmisille tarkoitettuja taidetyöpajoja sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöissä. Kulttuurisen vanhustyön kokonaisuudesta selvityksen ulkopuolelle jäävät muun muassa vanhustyön ammattilaisten rooli arjen kulttuuritoiminnan toteuttajina sekä eri osapuolten koulutus.

Helsingin kulttuurikeskus

Helsingin kulttuurikeskus on taiteen, kulttuurin ja luovuuden edistäjä, joka kehittää kulttuurisesti rikasta ja monimuotoista Helsingin seutua. Kulttuurikeskus tukee kulttuuria avustuksin sekä tarjoamalla esiintymis- ja työskentelytiloja taiteilijoille. Kulttuurikeskus tuottaa kulttuuritoimintaa sekä itse että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kulttuurikeskuksen tehtävänä on edistää kulttuuria toimimalla aloitteellisesti ja tavoitteellisesti kulttuuripolitiikassa paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Kulttuurikeskuksen toimintaa ohjaa Helsingin kulttuuri- ja kirjastolautakunta.

KUVIO 1 Ikäihmisten kulttuuripalveluita tuotetaan monen toimijan yhteistyönä. Kuva: Rosenlöf, Anna-Mari: Rakenteita ratkomassa – Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja (2014).

Helsingin kulttuuristrategia 2012–2017

Helsingissä ikäihmisten kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen sekä taiteen ja kulttuurin saavutettavuuteen vaikuttaa useita ohjelmia, strategioita ja lakeja. Helsingin vuosille 2012–2017 laaditun kulttuuristrategian mukaan helsinkiläisen kulttuuripolitiikan tavoitteisiin kuuluu kaupunkilaisten elämänlaadun ja toimintakykyisyyden parantaminen. Tavoitteena on myös yhteisöllisyyden ja henkisen hyvinvoinnin edistäminen, syrjäytymiskehityksen ehkäisy ja monikulttuurisen kaupungin kehitys. Eriksien painotetaan kulttuuripalveluita hyvinvoinnin

tuottajana. Strategiassa huomioidaan myös Helsinki kaksikielisenä kaupunkina, jossa suomenruotsalainen kulttuuri on osa kulttuurielämää. Kulttuurin saavutettavuus nähdään kaikkien oikeutena ja vähemmistöjen ja eri kieliryhmien tarpeet otetaan huomioon. Kulttuurin vaikutus tunnustetaan myönteisenä maahanmuuttajien kotoutumiselle.

Helsingin kulttuuristrategian painopisteenä on nuorten, lasten, vanhusten ja vammaisten kulttuuripalveluihin panostaminen. Strategiassa todetaan kulttuurin, taiteen ja liikunnan hyödyntämisen osana sosiaali- ja terveystointia sekä päivittäistä hoivatyötä vahvistavan asiakkaiden hyvinvointia. Yhteistyötä kulttuurisen vanhustyön kentällä toimivien tahojen välillä tullaan vahvistamaan, jotta ikääntyvien hyvinvointi ja toimintakyky turvataan. Samalla kiinnitetään huomiota julkista tukea saavien taide- ja kulttuurilaitosten yhteisöllisten ja yleisötyön tavoitteiden asettamiseen avustuksia myönnettäessä ja lisätään mahdollisuuksia näiden kulttuurihankkeiden pitkäjänteiseen tukemiseen.

Uusi vanhuspalvelulaki

Vuonna 2013 voimaan tulleen vanhuspalvelulain tavoite on tukea ikääntyneen osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia hänelle tarjottaviin palveluihin. Vanhuspalvelulain mukaan kunnan eri toimialojen on toimittava yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Kunnan on tehtävä yhteistyötä edellä mainittujen asioiden toteutumisesta kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyneitä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Lain mukaan pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa turvaavat sosiaali- ja terveyspalvelut on toteutettava niin, että iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan.

Vanhuspalvelulaki linjaa siis selkeästi kunnan velvollisuudeksi poikkihallinnollisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön ikääntyneiden palveluiden toteuttamisessa. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota hoidon ja hoivan piirissä olevien ikäihmisten vaikutusmahdollisuuksiin. Nämä asiat koskettavat myös kaupungin tuottamia kulttuuripalveluita.

Stadin ikäohjelma 2015–2016

Vanhuspalvelulain mukaan kunnan tulee valtuustokausittain suunnitella, miten lain tavoitteet kunnassa toteutetaan. Helsingissä vanhuspalvelulain mukaista suunnitelmaa toteutetaan monihallintokuntaisesti sosiaali- ja terveysviraston koordinoimana osana kaupungin strategiaohjelmaa. Lain toimeenpanosuunnitelmana käytetään niin sanottua Stadin ikäohjelmaa, jossa kuvataan ikäihmisten palvelutarpeisiin vaikuttavia tekijöitä, palvelujen riittävyttä ja laatua sekä esitetään hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä vuosille 2015–2016.

Stadin ikäohjelmassa mainitaan kulttuurikeskuksen rooli ikääntyneiden kulttuuripalveluiden kehittäjänä. Toiminta näkyy muun muassa sosiaali- ja terveysviraston ja kulttuurikeskuksen yhteisen kulttuurisuunnittelijan työssä sekä avustusten myöntämisessä iäkkäiden hoivakodeissa tuotetun taidetoiminnan kehittämiseen. Kulttuurikeskuksen hallinnoimat alueelliset kulttuuritalot tarjoavat kohtuuhintaisia kulttuuripalveluita myös ikääntyneille. Vuonna 2013 Helsingissä käynnistettiin kulttuurikaveritoiminta, jossa kaupungin kouluttamat vapaaehtoiset tulevat asiakkaan seuraksi kulttuuritapahtumiin. Kulttuurikaverin seura ja opastus on maksutonta. Tulevina toimenpiteinä Stadin ikäohjelmassa mainitaan muun muassa kulttuurisen saavutettavuuden ja ikäihmisten kulttuuripalveluihin osallistumisen huomioiminen sekä verkostojen yhteistyö.

Kolmas-, neljäs- ja viidesikäläiset kulttuuripalveluiden käyttäjinä

Helsingissä oli vuosien 2014–2015 vaihteessa 101 709 yli 65-vuotiaasta (noin 16,4 % Helsingin väkiluvusta). Heistä suuri osa käyttää yleisiä, kaikille suunnattuja kulttuuripalveluita ja osallistuu kulttuuritilaisuuksiin tai harrastaa taidetta ja kulttuuria omatoimisesti. Nämä ikäihmiset elävät usein niin sanottua kolmannen iän vaihetta, jota pidetään toimintakykyisen, itsenäisen ja aktiivisen tekemisen elämänvaiheena. Kolmasikäläiset voivat jopa lisätä kulttuurin kulutustaan vapaa-ajan lisääntyessä eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Tunnetusti etenkin eläkkeellä olevat, kolmasikäläiset naiset ovat kulttuurin aktiivisia kuluttajia.

Niin sanotun neljännen iän katsotaan alkavan, kun ikääntyneen toimintakyky heikkenee ja hän tarvitsee ulkopuolista apua. Erilaisten toimintarajoitteiden määrä lisääntyy asteittain. Viides ikä sijoittuu vaiheeseen, jossa henkilö on riippuvainen muiden antamasta avusta, eikä hän selviydy enää itsenäisesti omassa kodissaan tai tarvitsee kotihoitoa lähes ympärivuorokautisesti. Neljäs- ja viidesikäläisten kulttuuriin osallistuminen edellyttää usein kohdennettuja palveluita tai tukitoimia. Neljäs- ja viidesikäläisten kulttuuripalvelut ovatkin tämän selvityksen keskeinen kohde. Näille ikäihmisille suunnattujen kulttuuripalveluiden rahoitus on osoittautunut aikaisemmissa selvityksissä hankalimmaksi ja kalleimmaksi, sillä toiminnan rakenteet ja rahoitus ovat vasta muotoutumassa.⁴ Pysyviä toimintamalleja on vielä vähän, eikä niitä ei ole pystytty levittämään laajemmin kokeiltavaksi tai kehitettäväksi. Lisäksi puuttuu tutkimusta siitä, millaisia taide- ja kulttuuripalveluita koti- ja omaishoidon piirissä olevat sekä eri asumispalveluiden käyttäjät toivoisivat. Käytännön haasteita tutkimuksen tekoon asettaa muistisairaiden suuri määrä palveluiden käyttäjinä.

Erilaisia kulttuurin kuluttajia

Ikääntyneet kulttuurin ja taiteen kuluttajat ovat heterogeeninen ryhmä. Heistä on löydettävissä erilaisia kulttuurin käyttäjätyyppejä. Ikääntyneen osallistumista taide- ja kulttuuritilaisuuksiin tai harrastuksiin edesauttaa hyvä kulttuuritahto eli kiinnostus kulttuuriin. Vuonna 2012 julkaistussa ”Ikääntyvät ja ikääntyneet taiteen ja kulttuurin kentillä. 50+ kulttuuribarometrin tuloksia”-selvityksessä (Pynnönen & Mitchell) ikäihmiset jaettiin seitsemään erilaiseen kulttuurin käyttäjäryhmään. Otantaan eivät kuuluneet ympärivuorokautisen hoidon piirissä olevat, joskaan ei ole syytä olettaa kulttuuritahdon katoavan laitokseen siirtymisen myötä.

Taiteiden ja kulttuurin suurkanaluttajat muodostivat tutkimukseen osallistuneista 49 %. Taiteista ja kulttuurista täysin kiinnostumattomien ja satunnaisesti tai ei koskaan osallistuneiden osuus oli 14 %. Näiden ääripäiden väliin jäi 37 % ikääntyneistä, jotka ovat kohtalaisen kiinnostuneita kulttuurista, mutta eivät ole kyenneet toteuttamaan kiinnostustaan henkilökohtaisista, koulutuksellisista tai terveydellisistä syistä johtuen. Tärkeänä kulttuuripoliittisen päätöksenteon kohteena onkin, miten näitä saavutettavuuden esteitä voidaan vähentää, jotta myös tämä ryhmä pääsisi paremmin osalliseksi kulttuurista.

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Taiteen hyvinvointivaikutukset ja ikääntyneille suunnatut kulttuuripalvelut ovat nousseet viime vuosina osaksi julkista keskustelua ja tutkimusta. Ikäihmisten kulttuuri- ja taidepalvelut on huomioitu myös Helsingin kaupungin ikäihmisiä koskevissa strategioissa ja ohjelmissa.

⁴ Ks. esim. Rakenteita ratkomassa. Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja. Taiteen edistämiskeskus 2014.

Kulttuurin rahoittajat ovat uudenlaisten haasteiden edessä. Kenen vastuulla on rahoittaa taidetta, joka toteutetaan sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöissä?

Helsingin kaupungilla on merkittävä vastuu kulttuurin rahoittamisesta kaupungissa. Kuten Helsingin kulttuuristrategiassa todetaan, voidaan kulttuurin rahoitus pohjata laajentamalla löytää kaupungin rahoitusta täydentäviä rahoitusmalleja, jotka luovat uusia toimintaedellytyksiä taiteen ja kulttuurin ammattilaisille. Ikäihmisten kulttuuripalveluiden kohdalla tämä tarkoittaa erityisesti taiteen ammattilaisten työn nykyisen rahoitus pohjan selvittämistä ja mahdollista laajentamista sosiaali- ja terveyssektorille sekä valtion että kuntarahoituksen osalta.

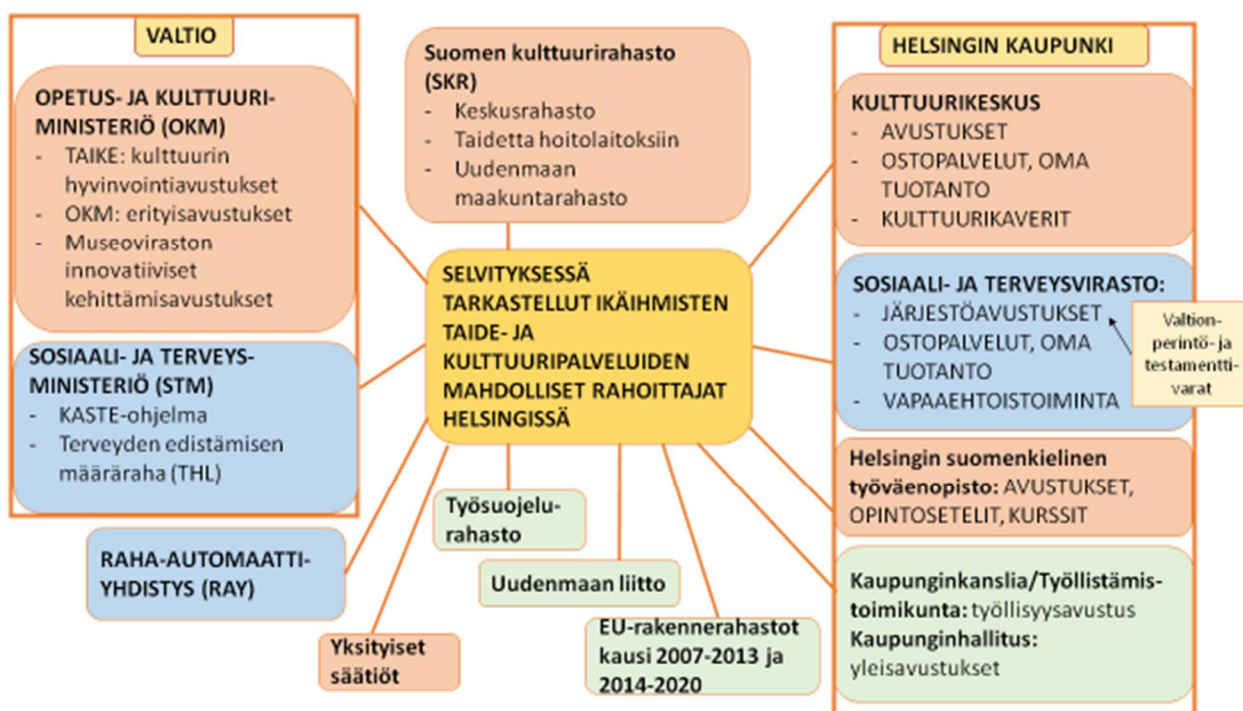
Ikääntyneissä on sekä aktiivisia kulttuurin käyttäjiä että täysin kulttuurista kiinnostumattomia henkilöitä. Väliin jää kulttuurista kohtalaisesti kiinnostuneiden joukko, joka ei kykene toteuttamaan kiinnostustaan henkisestä vireydestä, koulutuksellisista, taloudellisista tai terveydellisistä syistä johtuen. Heitä voidaan pitää kulttuuripolitiikan suunnittelun ja päätöksenteon tärkeänä kohderyhmänä, sillä kulttuuri- ja taidetoiminnan on osoitettu tukevan ikäihmisten osallisuutta, toimintakykyä ja uusien voimavarojen löytämistä itsestä. Monien tutkimusten mukaan kulttuuri- ja taidetoimintaan osallistuvat ikäihmiset ovat kokeneet terveytensä ja elämänlaatunsa paremmaksi. Etenkin laitospohjaisen hoidon piirissä olevat ikäihmiset jäävät kuitenkin usein laadukkaiden taide- ja kulttuuripalveluiden ulkopuolelle.

2. SELVITYKSEN TAVOITTEET, AINEISTO JA TOTEUTUSTAPA

Tässä selvityksessä on kartoitettu yli 65-vuotiaille helsinkiläisille suunnatun taide- ja kulttuuritoiminnan rahoittajien ja toteuttajien rooleja sekä ikäihmisten kulttuuripalveluihin kohdistettua rahoitusta 2010-luvulla. Erityisesti keskitytään neljäs- ja viidesikäläisten kulttuuripalveluiden toteutumiseen. Vuonna 2014 Taiteen edistämiskeskuksen toteuttaman selvityksen ”Rakenteita ratkomassa - Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja” mukaan tämänhetkisessä kuntarakenteessa ei ole luontevaa paikkaa kulttuurisen vanhustyön järjestämiselle ja rahoittamiselle. Toimintaan suunnatut avustukset ovat keskimäärin pieniä ja ne kohdistuvat pieneen joukkoon ikäihmisiä. Toiminta on projektiluonteista ja rahoitus pitkälti kulttuuripuolen varassa. Palveluita tuottavat erilaiset organisaatiot, jotka saattavat toimia samaan aikaan myös niin sanotulla vapaalla taidekentällä tuotetun toiminnan rahoittajina. Tämän selvityksen tavoitteena on luoda kokonaiskatsaus ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden rahoitukseen Helsingissä ja selkeyttää Helsingin kulttuurikeskuksen roolia tällä kentällä.

Selvityksessä on käyty läpi keskeiset ikääntyneiden taide- ja kulttuuritoimintaan suunnatut avustusmuodot. Lähtökohtana oli kartoittaa Helsingin kaupungin avustusmuodoista ne, joilla on mahdollista rahoittaa ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluita. Tällaisia avustusmuotoja voivat olla muun muassa työllisyysavustukset, työväenopistolle myönnettävät opintoseteliavustukset sekä valtionperintö- ja testamenttivarat. Selvityksen pohjaksi rakennettiin alkuasetelma mahdollisista rahoittajista (KUVIO 2). Siinä otettiin huomioon toimijoita, jotka ovat rahoittaneet muualla Suomessa ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluita tai joiden kriteerien mukaan rahoitusta voidaan myöntää tämän tyyppiselle, Helsingin alueella toteutettavalle toiminnalle. Tällaisia rahoittajia edustavat esimerkiksi Uudenmaan liitto, sosiaali- ja terveysministeriön

Kaste-ohjelma ja Työsuojelurahasto. Selvityksessä käytiin läpi mahdollisten rahoittajien avustukset vuosina 2010–2015. Näin saatiin selville toteutunut rahoitus Helsingissä.

KUVIO 2: Selvityksessä tarkastellut ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden *mahdolliset* rahoittajat Helsingissä. Sinisellä merkityt rahoittajat edustavat sosiaali- ja terveysalaa, vihreällä merkityt moneen tarkoitukseen soveltuvaa rahoitusta ja oranssilla merkityt selkeästi kulttuuri-/sivistyssektorin rahoitusta.

Lisäksi selvitettiin lyhyesti, millaista toimintaa eri rahoittajat tukevat ja millaisia keinoja toiminnan laadun varmistamiseksi, arvioimiseksi ja tavoitteiden toteutumiseksi on käytetty. Eri toimijoita haastatteleamalla selvitettiin avustamisen haasteita ja hyviä käytäntöjä sekä rahoituksen kohdistumisen katvealueita ja päällekkäisyyksiä.

Selvityksessä kartoitettiin myös avustuksilla toteutettujen ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden sekä erilaisten ostopalveluiden suhdetta. Osa toiminnan rahoittajista tuottaa myös itse ikäihmisille suunnattuja kulttuuripalveluita tai ostaa palveluita taiteen ammattilaisilta. Rahoittajat toimivat siis sekä taiteen tukijoina että tilaajina. Näiden rahoittajien osalta otettiin tarkasteluun myös ostopalvelut ja oma tuotanto, jotta palveluiden kokonaiskuva, katvealueet sekä avustettavien toimintojen, oman tuotannon ja ostopalveluiden suhteet hahmottuisivat. Helsingin kaupungin sivistystoimialan osalta ulkopuolelle jätettiin ruotsinkielisen työväenopiston, kaupunginkirjaston, kaupunginorkesterin ja museoiden palvelut, sillä nämä tahot eivät myönnä avustuksia ikäihmisten taide- ja kulttuuritoimintaan vaan keskittyvät tuottamaan kulttuuripalveluita pääosin itse. Kirjasto muun muassa ylläpitää laitoskirjastoja sairaaloissa ja palvelukeskuksissa sekä tuo kirjastopalveluita kotiin. Museoissa järjestetään senioritapahtumia ja lainataan muistojen matkalaukkuja muisteluhetkien elävöittäjiksi.

Selvityksen tekemistä vaikeutti se, ettei taiteen ja kulttuurin rahoituksesta ole saatavilla kattavia, yhteismitallisia ja vertailukelpoisia tilastoja. Kaikista avustuksista ei ollut saatavilla täydellisiä tietoja vuosilta 2010–2015, jolloin tarkasteltiin avustuksia esimerkiksi kahden viimeisen vuoden ajalta. Taide- ja kulttuuriavustukset ovat jatkuvassa muutoksessa, sillä avustusmuotoja kehitetään ja muokataan vastaamaan paremmin rahoittajien strategioita ja kentän tarpeita. Yksittäisen avustuksen ajankohtainen tilanne onkin viisainta varmistaa avustuksen myöntäjältä. Selvityksessä olevat tiedot perustuvat vuoden 2015 tilanteeseen, ja ne on tarkastettu lokakuussa 2015.

Taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin yhdistävään toimintaan liittyvät käsitteet ovat moninaisia, eikä niistä vallitse yksimielisyyttä. Yhtä aikaa puhutaan muun muassa hoivataiteesta, hyvinvointitaiteesta, osallistavasta taiteesta, kulttuuriin osallisuudesta ja osallistumisesta, taiteen ja kulttuurin saatavuudesta ja saavutettavuudesta, itseisarvoisesta taiteesta sekä taiteen soveltavasta käytöstä. Tämä asettaa omat haasteensa sille, puhuvatko toiminnan rahoittajat ja toteuttajat samasta asiasta. Projektinimistä ja -kuvauksista on vaikea hahmottaa, mitkä projektit sisältävät ikäihmisille kohdennettua kulttuuritoimintaa ja tulisiko kyseinen projekti ottaa mukaan tarkasteluun vai ei.

Selvityksen rakenne

Selvitys perustuu toimijoiden haastatteluihin, selvityksen tekijän aiempaan perehtyneisyyteen ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden rahoittamisen valtakunnallisesta tilanteesta, avustustilastoihin, sähköisiin lähteisiin ja tutkimuskirjallisuuteen. Selvityksessä ei ole haastateltu avustuksia saaneita tahoja, joten heidän äänensä ei välity tämän selvityksen kautta. Selvityksen alussa luvuissa 1 ja 2 on kartoitettu erilaisia ikääntyneiden kulttuuripalveluihin vaikuttavia strategioita ja ohjelmia sekä esitelty selvityksen tavoitteet ja alkuasetelma. Kolmannessa luvussa käydään läpi Helsingin sivistystoimen rahoitus, jossa keskitytään erityisesti kulttuurikeskuksen avustuksiin. Neljäs luku kartoittaa muita kaupungin avustuksia, joita voidaan mahdollisesti myöntää ikäihmisten kulttuuritoimintaan. Viides luku käsittelee valtionavustuksia ja kuudessa luvussa avataan säätiöiden roolia ”hyvinvointitaiteen” tukijoina. Lopuksi tarkastellaan Raha-automaattiyhdistyksen rahoitusta ja muita rahoituslähteitä. Yhdeksäs luku taustoittaa avustusten myöntämisen ja arvioinnin kriteereitä ja käytäntöjä. Lopussa esitetään keskeiset johtopäätökset sekä ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan rahoittamisen haasteita ja toimintaehdotuksia Kulttuurikeskukselle.

3. HELSINGIN SIVISTYSTOIMEN RAHOITUS IKÄIHMISTEN KULTTUURIPALVELUILLE

3.1. Helsingin kulttuurikeskuksen avustukset

HELSINGIN KULTTUURIKESKUKSEN KAIKKI AVUSTUKSET

- Kehittämisasiavustukset
- Kohdeavustukset
- Kansainväliset matka-avustukset
- Kaupunkikulttuuriavustukset
- Taideapurahat
- Taide- ja kulttuurilaitosten sekä -yhteisöjen toiminta-avustukset
- Helsingin mallin hankkeiden avustukset (aikaisemmin Yhteisölliset kehittämisavustukset)

Helsingin kulttuurikeskuksen tuki taiteelle ja kulttuurille on vuosittain noin 17 miljoonaa euroa. Avustuksista päättää kulttuuri- ja kirjastolautakunta. Ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan tukeminen avustuksilla on vielä uutta. Yli 30 vuoden ajan ikäihmisille kohdennettuja kulttuuripalveluita tuotettiin kulttuurikeskuksessa ostopalveluina, vanhainkoteihin ja sairaaloihin suunnattuina laitospönserteina. 2010-luvulla siirryttiin toiminnan tukemiseen avustuksin. Muutoksen tavoitteena oli tasapuolistaa rahoituksen jakautumista toimijoiden kesken, vahvistaa läpinäkyvyyttä ja tuoda toimintaa myös kulttuuri- ja kirjastolautakunnan tietoon.

Kulttuurikeskus myöntää avustuksia valtiosuuden piirissä oleville taide- ja kulttuurilaitoksille, yhteisöille, työryhmille ja yksittäisille taiteilijoille. Ikäihmisille kohdennettun taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttamiseen on myönnetty kohdeavustuksia, kolmivuotisia kehittämisavustuksia sekä vuoteen 2015 saakka avustuksia yhteisöllisiin kehityshankkeisiin. Kohdeavustukset ovat jatkuvasti haettavana olevia avustuksia, jotka on tarkoitettu esittävän taiteen, ympäristö- ja yhteisötaiteen produktioiden sekä festivaalien tuottamiseen Helsingissä. Viime vuosina avustukset ovat olleet suuruudeltaan 1 000–20 000 euroa. Kohdeavustuksia on toistaiseksi haettu melko vähän ikäihmisille suunnattuihin tuotantoihin. Vuosina 2013–2015 tyypillinen avustussumma ikäihmisille kohdistetun produktion tukemiseen oli 3 000 euroa.

KOHDEAVUSTUKSET

Mihin, kenelle?

- helsinkiläisille taiteen ammattilaisyhteisöille tai työryhmille
- esittävän, ympäristö- ja yhteisötaiteen produktioiden ja festivaalien tuottamiseen Helsingissä
- produktio on uusi tai Helsingissä ennen näkemätön, ensi-illan lisäksi esityksiä on oltava Helsingissä vähintään kaksi
- avustuksista päättää kulttuuri- ja kirjastolautakunta
- vuoden 2015 alusta lähtien huomioidaan myös Helsingin mallin arviointikriteerit, joiden mukaan produktion tulee tapahtua pääosin kantakaupungin ulkopuolella ja kohderyhmän tulee koostua eri-ikäisistä ja -taustaisista asukkaista. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä alueen asukkaiden ja toimijoiden kanssa Hakemuksessa tulee arvioida toiminnan sosiaalisia, yhteiskunnallisia ja alueellisia vaikutuksia. Toimijalla tulee olla edellytykset kohderyhmän kanssa toimimiseen (esim. pedagogista osaamista).

Esimerkkejä myönnettyistä avustuksista:

- vuoden 2015 määräraha on 736 943 euroa
- 2015: Folkia ikäihmisille -työryhmä 2 500 e, folkmusiikkia ikäihmisille Kinaporin palvelukeskuksessa
- 2014: Elementti ry 3 000 e, Satulinna-esitykseen Kotikallion hoivakodissa, Kustaankartanon ja Roihuvuoren vanhustenkeskuksissa
- 2014: Kirje sieltä jostakin -työryhmä 3 000 e, Kirje sieltä jostakin -esitykseen helsinkiläisessä hoitokodissa
- 2014: Elämän virtaa -työryhmä 3 000 e, Rudolfin palvelutalon ja Tahvonlahden päiväkodin yhteishankkeen lyömäsoitinprojektiin Laajasalon kirjastossa
- 2013: Teatteri Kurahousukirahvi 3 000 e, Kenttäpostia keinutuloista -esitykseen mm. helsinkiläisissä palvelutaloissa ja Malmitalossa
- 2013: Terveystta taiteesta -työryhmä 2 000 e, Elämysmatka Espanjaan musiikin ja tanssin siivin tapahtumaan Riistavuoren palvelukeskuksessa

Kolmevuotisten kehityshankkeiden avustuksilla on tuettu 2010-luvulla ainoastaan yhtä täysin kulttuuriseen vanhustyöhön suunnattua hanketta, Teatteri Takomon vanhustyön hanketta vuosina 2013–2015. Lisäksi kehittämisavustusta on myönnetty Kansallisteatterin Kiertuenäyttämölle ja Suomalaiselle barokkiorkesterille, joiden hankkeisiin sisältyy myös ikäihmisten taide- ja kulttuuritoimintaa.

KEHITTÄMISAVUSTUKSET (LIITE: TAULUKKO 1)

Mihin, kenelle?

- helsinkiläisille taide- ja kulttuurialan rekisteröityneille yhteisöille kolmevuotisiin kehityshankkeisiin, myös kulttuurialan EU-hankkeille ns. vastinrahana
- uusien toimintamallien ja kulttuuritoiminnan kehittämiseen kulttuurin kentälle ja katvealueille, toimijoiden yhteistyön edistämiseen
- ei erillistä hakua, kulttuurikeskus poimii muiden avustusten hakijoiden joukosta hankkeita, joiden pohjalle kolmivuotinen kehittämissopimus voidaan laatia
- tavoitteet määritellään yhdessä hankkeen toteuttajan ja kulttuurikeskuksen kanssa
- avustuksista päättää kulttuuri- ja kirjastolautakunta

Esimerkkejä myönnetyistä avustuksista:

- vuonna 2014 määräraha 244 000 euroa
- hankkeiden tukisummat vaihtelevat 5 000–30 000 euron välillä
- 2014–2016: **Suomalainen Barokkiorkesteri**, 11 000 euroa/vuosi FiBO Collegiumin koulutustoiminnan, lasten- ja laitoskonserttitoiminnan ja suurprojektien kehittämiseksi
- 2013–2015: **Teatteriyhdistys Takomo ry:n vanhustyön kehityshanke**, 30 000 euroa/vuosi teatteritoiminnan mallintamiseen ikäntyneiden asumisyksiköissä Töölön monipuolisessa palvelukeskuksessa

Yhteisöllisten kehityshankkeiden avustuksia saaneiden joukossa on toimijoita, joiden hankkeissa on ollut mukana ikäihmisille suunnattuja tai heidän kanssaan tehtyjä sisältöjä. Avustuksia ovat saaneet mm. Zodiak Presents ry, Kansallisteatteri, Nukketeatteri Sampon Kannatusyhdistys, Helsingin teatterisäätiö, Viirus teatern rf, Suomen sarjakuvaseura ry ja Taiteen edistämisen yhdistys Myrskylensilmä ry. Pelkästään ikäihmisille kohdennettuja hankkeita ei tällä avustusmuodolla ole toteutettu. Vuoden 2015 alussa yhteisöllisten kehityshankkeiden avustuksen korvasi niin sanottu Helsingin mallin hankkeiden avustus, jota myönnetään ensimmäisen kerran vuoden 2016 toimintaan. Helsingin malli on avustustoiminnan kehittämishanke, jossa avustuksia suunnataan taidelaitosten ja asukkaiden yhteiseen kulttuuritoimintaan. Tavoitteena on monipuolistaa ja tasapainottaa kaupunginosien taide- ja kulttuuritarjontaa, sillä lähes kaikki taidelaitokset sijaitsevat kaupungin keskustassa. Helsingin mallissa taidelaitoksia ja taiteen ammattilaisryhmiä kannustetaan toimimaan erityisesti kantakaupungin ulkopuolella, yhteistyössä ja dialogissa alueen asukkaiden ja yhteisöjen kanssa. Helsingin mallin avustusta voidaan myöntää toiminta-avustuksen piirissä oleville helsinkiläisille rekisteröityneille taide- ja kulttuurilaitoksille ja -yhteisöille. Muut hakijat voivat hakea tukea mallin mukaisiin hankkeisiin kohde- tai kaupunkikulttuuriavustuksista.

AVUSTUKSET YHTEISÖLLISIIN KEHITYSHANKKEISIIN (LIITE: TAULUKKO 2)

HUOM! Vuodesta 2015 lähtien avustuksen korvaa Helsingin mallin avustus

Mihin, kenelle?

- helsinkiläisille rekisteröityneille taide- ja kulttuurilaitoksille ja yhteisöille
- yhteisöllisten taiteen tekemisen tapojen edistämiseen, taiteen tuomiseen osaksi alueellista ja sosiaalista kehitystyötä sekä uusien toimintamallien muotoutumiseen taideorganisaatioissa
- ensimmäinen jako vuonna 2012 valtionosuutta saaville teattereille omien toimitilojen ulkopuolella toteutettaviin hankkeisiin, vuodesta 2013 lähtien myös vapaan kentän rekisteröityneille taide- ja kulttuurilaitoksille sekä -yhteisöille
- avustuksista päättää kulttuuri- ja kirjastolautakunta
- vuodesta 2015 lähtien avustusta myönnetään Helsingin mallin mukaisesti hankkeisiin toiminta-avustusta saaville helsinkiläisille rekisteröityneille taide- ja kulttuurilaitoksille sekä -yhteisöille
- tavoitteena on edistää yhteisöllisiä ja osallistavia taiteen tekemisen tapoja ja tuoda taide osaksi laajempaa alueellista ja sosiaalista kehitystyötä sekä mahdollistaa uusien toimintamallien muotoutumista taideorganisaatioiden sisällä
- pilotointialueet vuonna 2016: Jakomäki-Kivikko, Maunula, Vuosaari ja Kaarela, erityisesti Kannelmäki-Malminkartano
- Helsingin mallin avustusten ensimmäinen hakuaika päättyi 12.6.2015

Esimerkkejä myönnettyistä avustuksista:

- vuoden 2015 määräraha 346 000 euroa
- 2014 ja 2015: **Suomen sarjakuvaseura ry**, 17 400 euroa/vuosi, sarjakuvatyöpajoihin Roihuvuoren ja Kinaporin vanhusten palvelukeskuksissa sekä Itä-Helsingin kaupunginosissa
- **Zodiak Presents ry**, 2013: 55 931 euroa, 2014: 50 000 euroa, 2015: 50 000 euroa, Minun nimeni on -yhteisötaidehankkeeseen, osakohderyhmänä seniorit/ikäntyneet
- **Suomen kansallisteatterin Osakeyhtiö**, Kansallisteatterin kiertuenäyttämön toimintaan, 2013: 47 000 euroa, 2014: 50 000 euroa, 2015: 50 000 euroa, osakohderyhmänä ikäntyneet
- **Nukketeatteri Sampon kannatusyhdistys ry**, 2013: 40 000 e, voimauttavaan nukketeatteriin mm. Myllypuron vanhustenkeskuksessa ja itähelsinkiläisissä kouluissa

Myös muutamat muut avustusmuodot mahdollistavat ikäihmisille tarkoitetun taide- ja kulttuuritoiminnan tukemisen. Kaupunkikulttuuriavustuksilla tuetaan kansalaisyhteiskunnan omaehtoista, osallisuutta lisäävää kulttuuritoimintaa, joka tapahtuu erityisesti kantakaupungin ulkopuolella. Vuonna 2014 kaupunkikulttuuriavustuksiin jaossa olleesta 250 000 eurosta 63,3 % myönnettiin kaupunginosayhdistyksille, joissa tapahtumien toteuttajina ovat usein aktiiviset seniorit. Vakiintuneille taide- ja kulttuurilaitoksille sekä -yhteisöille myönnetyt toiminta-avustukset saattavat myös pitää sisällään ikäntyneille kohdennettua yleisötyötä, esityksiä tai kiertuetoimintaa, mikäli se kuluu laitoksen tai yhteisön jatkuvaluonteiseen toimintaan.

Kulttuurikeskuksen avustustoiminnasta vastaavien henkilöiden mukaan avustusten jakaminen helpottaa kulttuurikeskuksen veloitetta yhteiskunnallisesta työstä, täydentää kaupungin tarjoamia palveluita ja monipuolistaa taide- ja kulttuuritarjontaa. Hyvänä puolena nähdään avustettavien tahojen erittäin hyvä kentän tuntemus. Avustusten kohdentaminen edellyttää valmistelijoilta hyvää toimijoiden tuntemusta, monipuolisuutta ja tasapuolisuutta. Avustustoiminnan tavoitteena ja samalla myös haasteena on myös jatkuvuus sekä uusien toimintojen luominen.

3.2. Kulttuurikeskuksen kulttuuritalojen tuotanto ja ostopalvelut

Helsingin kulttuurikeskuksessa ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluita rahoitetaan sekä avustusten että kulttuuripalveluiden osaston alueellisten kulttuuritalojen oman ja ostopalvelutoiminnan kautta. Kulttuurikeskus tuottaa toimintaa senioreille erityisesti Kanneltalossa, Vuotalossa, Malmitalossa ja Stoassa.

Kanneltalo tuottaa päivänäytöksiä esityksiä ja tansseja senioreille. Esitysten ajankohdissa on huomioitu turvallinen liikkuminen talolle päiväsaikaan. Vuotalossa toteutetaan kausittaista tiistaimatineasarjaa yhteistyössä talossa toimivan työväenopiston ja kirjaston kanssa. Tapahtumat ovat joko maksuttomia tai niissä on korkeintaan viiden euron liput. Toimintaa ei ole suunnattu suoraan senioreille, mutta matinean teemat ja iltapäivän ajankohta suuntaavat toimintaa seniori-ikäisille. Malmitalossa järjestetään myös aktiivisille senioreille ohjelmaa. Stoassa järjestetään säännöllisesti arkisin elokuvaesityksiä ja silloin tällöin myös musiikki-, teatteri-, sirkus- ja tanssiesityksiä. Arkipäiväesityksiä ei ole kohdistettu tietylle ikäryhmälle, mutta ne täyttyvät suurimmaksi osaksi ikäihmisistä. Esitysten ja elokuvien suosio riippuu siitä, miten tunnettuja esiintyjät ovat. Suosituimpia ovat teatteriesitykset. Stoa järjestää ainoana kulttuurikeskuksen kulttuuritalona taidetyöpajoja ja kiertue-esityksiä talon ulkopuolelle Itäkeskuksen palvelutalon asukkaille. Silloin tällöin palvelutaloista ja hoivakodeista tuodaan ryhmiä senioritapahtumiin.

Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa ei ole vielä huomionnut toiminnassaan ikääntyneitä maahanmuuttajia, eikä sillä ole ikäihmisille kohdennettua kulttuuritoimintaa. Tosin Caisan toimintaa ollaan linjaamassa uudelleen vuosien 2015–2017 aikana. Uusi, kulttuurista monimuotoisuutta ja kulttuurien välistä vuorovaikutusta edistävä toimintakonsepti perustuu uuden toimipaikan lisäksi sisällöllisiin, alueellisiin ja tilasidonnaisiin yhteistyöverkostoihin. Toimintamalleja pilotoidaan ja otetaan käyttöön vuosina 2015–2017. Kokonaisuudessaan uuden Caisan toiminta käynnistyy vuoden 2018 alkupuolella.

Annantalo on profiloitunut ensisijaisesti lasten, nuorten ja perheiden taidetaloksi, ja se kuuluu valtakunnalliseen lastenkulttuurikeskusten verkostoon. Annantalossa on silloin tällöin senioreille kohdennettua taide- ja kulttuuritoimintaa. Talossa toimii muun muassa Taidepanterit-ryhmä, joka on syntynyt aktiivisista isovanhemmista ja vanhemmista tukemaan erityisesti Taideneuvola-toimintaa. Savoy-teatterissa ei ole varsinaisesti +65-vuotiaille kohdennettua ohjelmaa, mutta ikäihmisille suunnattua ohjelmistoa tuottavat ulkopuoliset tilanvuokraajat.

Seniorityön ruotsinkielinen verkosto SeniorÖst, -Nord ja -Väst järjestää 1–3 ruotsinkielisille senioreille suunnattua tapahtumaa kevät-/syyskaudella pääasiassa kulttuurikeskuksen kulttuuritaloilla, mutta myös palvelutaloilla tai järjestöjen tiloissa. Verkostoon kuuluvat Stoa, Malmitalo, Kanneltalo ja Vuotalo. Kotona asuville ikääntyneille kustannetaan kuljetuspalveluita

verkoston tapahtumiin yhteistyössä muun muassa HelsinkiMissio ry:n kanssa sekä Folkhälsanin Lucia-keräyksen tuottojen turvin.

3.3. Suomenkielisen työväenopiston avustukset, opintosetelikurssit sekä taide- ja kulttuuriopetus

AVUSTUKSET VAPAAN SIVISTYSTYÖN TUKEMISEEN

Mihin, kenelle?

- vapaasta sivistystyöstä annetun lain tarkoittamille yksityisille oppilaitoksille ja rekisteröityneille yhteisöille, jotka toimivat yhteistyössä työväenopiston kanssa sekä Helsingin suomenkielisen työväenopiston opistolaisyhdistys ry:lle
- helsinkiläisille aikuisille suunnattuun vapaan sivistystyön tukemiseen
- vuosina 2014–2015 avustukset on kohdennettu toimintaan, joka liittyy nuorten tai maahanmuuttajien opiskeluun tai opetukseen vapaassa sivistystyössä
- avustuksista päättää Helsingin suomenkielisen työväenopiston johtokunta
- tällä hetkellä avustuksia ei kohdenneta ikäihmisille suunnattuun taide- ja kulttuuritoimintaan

Esimerkkejä myönnettyistä avustuksista:

- avustussumma vuonna 2014: 74 700 euroa, vuonna 2015: 80 000 euroa
- 2015: Suomen somaliliitto ry 4 300 euroa, suomen kielen opetuksen järjestämiseen kotiaideille
- 2015: Vihreä sivistysliitto ry 6 500 euroa, järjestölähtöisen maahanmuuttajakoulutuksen lisäämiseen, oman maahanmuuttajakoulutuksen kehittämiseen ja kestävän kehityksen yhteistyökursseihin työväenopiston kanssa
- 2015: Kalliolan kannatusyhdistys ry 16 000 euroa, maahanmuuttajien ohjaajien koulutuksen kehittämiseen yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen ja työväenopiston kanssa

Opetushallituksen tukemat opintosetelikurssit

Opetushallitus myöntää vuosittain opintoseteliavustuksia kansalais- ja kansanopistojen sekä opintokeskusten ylläpitäjille. Vuodelle 2015 avustuksia on varattu valtakunnallisesti noin kaksi miljoonaa euroa. Opintoseteliavustukset on tarkoitettu aikuisopiskelusta perittäviä maksuja korvaavaksi järjestelmäksi vapaan sivistystyön tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa. Avustuksen avulla voidaan jättää perimättä tai alentaa opintomaksuja kohderyhmiltä, joiden kouluttautumista halutaan edistää.

Opetushallituksen Helsingin suomenkieliselle työväenopistolle myöntämällä opintoseteleillä tuetaan maahanmuuttajien, työttömien, yli 63-vuotiaiden ja eläkkeellä olevien opiskelua. Opintosetelikurssit on merkitty opinto-ohjelmaan tunnuksella ”Opintoseteli”. Opintoseteliä haetaan ennen opetuksen alkamista tai ensimmäisellä opintokerralla. Setelillä tuetun kurssin hinta on kymmenen euroa. Tällä hetkellä setelein tuetaan ikääntyneille suunnattuja tietotekniikkakursseja, ei taide- ja kulttuuriopetusta. Esimerkiksi Varsinais-Suomen Pöytyällä opintoseteleillä tuotetaan kansalaisopiston kautta ryhmätoimintana taidetoimintaa ympärivuorokautisessa hoidossa oleville ikäihmisille.

Työväenopiston taide- ja kulttuuriopetus palvelukeskuksissa

Helsingin työväenopisto tuottaa ikäihmisille suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa järjestämällä kursseja palvelukeskuksissa ja muissa toimitiloissa. Ikääntyneet ovat opiston suurin opiskelijaryhmä. Vuonna 2013 yli 65-vuotiaita opiskelijoita oli 29,8 % kaikista opiskelijoista. Esimerkkiotannassa kevätkaudella 2015 palvelukeskuksissa järjestettiin runsaasti taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä kursseja, jotka on tarkoitettu itsenäisesti arjesta suoriutuville senioreille.

Esimerkkejä kurssitoiminnasta kevätkaudella 2015:

- Kampin palvelukeskus: akvarelli- ja öljyvärimaalauskurssit
- Töölön palvelukeskus: Kirjallisuus- ja teatteripiiri, luova kirjoittaminen, teatteritieto, maalausten ja piirustuksen jatkokurssit, nykytanssia senioreille
- Kontulan palvelukeskus: Muuttuuko ihminen? Kirjallisuuden ihmiskuvia -kurssi
- Kinaporin palvelukeskus: Teatteri K-60
- Meilahden virkistyskeskus: Kirjallisuuspiiri, Perjantaimaalarit, Maisemamaalausten kesäkurssi
- Munkkiniemen palvelukeskus: piirustus ja maalaus
- Palvelukeskus Kotikallio: keramiikka
- Riistavuoren palvelukeskus: Iloa ja virkistystä yhteislaulusta

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kulttuurikeskus voi tukea ikäihmisille suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa usealla avustusmuodolla. 2010-luvulla toimintaan on myönnetty muutamia kohde- ja kehittämisavustuksia, yhteisöllisten hankkeiden avustuksia sekä kaupunkikulttuuriavustuksia. Kaiken kaikkiaan toimintaa tuetaan avustuksilla vähän ottaen huomioon ottaen huomioon, että ikääntyneiden helsinkiläisten määrä kasvaa jatkuvasti. Yli 75-vuotiaita kaupunkilaisia ennustetaan vuonna 2021 olevan jo yli 52 000.⁵

Vuoden 2015 alusta käyttöön otettu Helsingin malli suuntaa avustuksia pois perinteisestä kohderyhmäajattelusta kohti alueellista ja monisukupolvista toimintaa. Tämä voi entisestään heikentää etenkin hoivalaitoksissa asuvien ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuutta, sillä hoivaa tarvitsevien ikäihmisten taide- ja kulttuuripalvelut ovat lähes täysin avustuksilla toteutettavan toiminnan varassa. Tällä hetkellä kulttuurikeskus ei osta taide- ja kulttuuripalveluita hoivalaitoksiin tai kotihoidon asiakkaille.

Kulttuurikeskuksen alaiset alueelliset kulttuuritalot tuottavat tiloissaan senioreille suunnattua ohjelmaa, mutta Stoa lukuun ottamatta ne eivät tuota ohjelmaa talojen ulkopuolelle palvelukeskuksiin tai hoivakoteihin. Kulttuurikeskuksen kulttuuritalojen tapahtumiin osallistuvat pääosin hyväkuntoiset ja kotona asuvat, aktiiviset seniorit. Taloissa vierailee jonkin verran myös ryhmiä palvelutaloista.

⁵ Helsingin seudun väestöennuste 2015–2050: <http://www.hri.fi/fi/dataset/helsingin-ja-helsingin-seudun-vaestoennuste-2015-2050>.

Helsingin suomenkielinen työväenopisto järjestää ikäihmisille taide- ja kulttuuriaiheisia kursseja palvelutaloissa ja muissa toimipisteissä. Kursseja ei tueta opintosetelein, mutta kurssimaksuissa on huomioitu eläkeläisalennus. Työväenopiston myöntämällä vapaan sivistystyön avustuksella ei tueta ikääntyneiden taide- ja kulttuuriopetusta.

4. MUU HELSINGIN KAUPUNGIN RAHOITUS IKÄIHMISTEN KULTTUURITOIMINNALLE

4.1. Sosiaali- ja terveyslautakunnan järjestöavustukset

JÄRJESTÖAVUSTUKSET

Mihin, kenelle?

- Helsingissä toimiville järjestöille sosiaali- ja terveysalan toimintaan, joka tähtää helsinkiläisten terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen
- esimerkiksi terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen selviytymisen tukemiseen, omatoimisuuden ja itsehoidon lisäämiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn, maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen, vertaistuki- ja vapaaehtoistoimintaan
- ei kokeilu-/kertaluonteiseen toimintaan tai kohdeavustuksina
- avustettavan toiminnan tulee tukea sosiaali- ja terveysviraston strategiasuunnitelman tavoitteiden toteuttamista
- avustuksista päättää sosiaali- ja terveyslautakunta sekä virastopäällikkö

Esimerkkejä myönnettyistä avustuksista:

- vuoden 2015 määräraha 6,772 milj. euroa, josta enintään 1,842 milj. euroa kuolinpesien varoja
- vuodelle 2015 ikäihmisten terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseen myönnettiin 172 900 euroa lautakunnan päätöksellä ja 67 700 euroa virastopäällikön päätöksellä
- 2015: Helsingin Alzheimeryhdistys ry, muistisairauksista tiedottamiseen, palveluohjaukseen ja tukeen sairastuneille sekä omaisille ja läheisille, vertaistukitoimintaan ja muistisairaiden henkilöiden ja heidän omaistensa kriisitilanteiden selvittämiseen, kolme eri avustusta yhteensä 102 000 euroa
- 2015: Käpyrinne ry, ikäihmisten toimintakyvyn edistämiseen ja vertaisryhmätoimintaan Käpyrinteessä, 5 000 euroa

Helsingin sosiaali- ja terveyslautakunta avustaa pitkäkestoista, hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseen tähtäävää, jo testattua ja vakiintunutta toimintaa, joka kohdistuu selkeästi sosiaali- ja terveystoiminnan alueelle. Määräaikaista projekteja tai kokeiluluonteista toimintaa ei yleensä avusteta, sillä niille katsotaan olevan muita rahoittajatahoja. Avustusta ei myönnetä myöskään toimintaan, joka kohdistuu sosiaali- ja terveysviraston palveluiden piirissä oleviin henkilöihin. Näin ollen avustusta ei myönnetä hoivalaitosten asukkaiden kulttuuri- ja virkistystoimintaan, jonka tulee kuulua kaupungin perusrahoituksen piiriin.

Ikäihmisten osalta avustusten pääpaino on ennaltaehkäisevässä ikäihmisen, omaishoitajan tai omaisten omaehtoista selviytymistä tukevassa toiminnassa. Avustus kohdennetaan välittömään auttamis- ja tukemistoimintaan. Välillistä järjestötyötä, kuten yhteistyötä muiden järjestöjen

kanssa ja järjestön tunnetuksi tekemistä, ei ensisijaisesti avusteta. Avustusta ei anneta myöskään järjestötoiminnan hallinnollisiin ja vieraanvaraisuuteen liittyviin kuluihin eikä sellaisiin ajanvietteeseen liittyviin kuluihin, jotka järjestön tai osallistujien voidaan katsoa pystyvän kustantamaan itse (esimerkiksi luentopalkkiot, juhlat ja retket). Avustuksen saajayhteisön talouspohjan tulee olla vakaa ja yhteisöllä tulee olla omaa varainhankintaa tai muuta toimintaresurssia kuten vapaaehtoistyö, jotta toiminta ei ole täysin ulkopuolisen tuen varassa.

Helsingin sosiaali- ja terveyslautakunta ei myönnä avustusta helsinkiläisten ikääntyneiden taide- ja kulttuuritoimintaan. Se, että toiminta kohdistetaan ikäihmisille tai tapahtuu esimerkiksi palvelutalossa, ei tee toiminnasta automaattisesti sosiaali- ja terveysalan toimintaa, eikä se näin ollen kuulu järjestöavustusten piiriin. Taiteen ja kulttuurin ammatillaiset ohjataan hakemaan avustusta kulttuurikeskuksesta. Sosiaali- ja terveysviraston avustuksia valmistelevilla henkilöillä ei ole katsottu olevan ammattiosaamista arvioida kulttuurin ja taiteen alan ammattilaisten osaamista ja sen laatua.

Helsingin sosiaali- ja terveyslautakunta käyttää järjestöavustuksiin sekä talousarviovaroja että valtionperintönä kaupungille tulevien kuolinpesien varoja. Vuoden 2015 määräraha on 6,772 miljoonaa euroa, josta enintään 1,842 miljoonaa euroa on kuolinpesien varoja. Ikäihmisten terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseen myönnettiin 240 660 euroa. Lautakunnan päätöksellä avustusta myönnettiin vuodelle 2015 muun muassa muistisairauksista tiedottamiseen, toimintakyvyn edistämiseen, vertaistuki- ja tukihenkilötoimintaan sekä Vanhain työ -myymälän henkilöstökuluihin. Virastopäällikkö päättää viranhaltijapäätöksellä alle 10 000 euroa hakeneiden avustuksista. Vuodelle 2015 näitä hakemuksia tuli 91 kpl. Myönnetty summat vaihtelivat 500 eurosta 5 000 euroon kokonaissumman ollessa 67 700 euroa. Avustusta myönnettiin pääasiassa toimitilojen vuokratuluihin, mutta myös vertaistuki- ja ystävätoimintaan, Omataalkkaritoiminta-asumisapuun sekä omaishoitajien toimintakykyä ylläpitävään toimintaan.

Valtionperintö- ja testamenttivarojen käyttäminen ikäihmisten kulttuuritoimintaan

Valtakunnallisesti katsottuna eri kaupunkien linjaukset sosiaali- ja terveyslautakunnan avustuksista sekä niihin käytettävät varat vaihtelevat suuresti. Esimerkiksi Tampereella ikäihmisten kulttuuritoiminta rahoitetaan avo- ja laitoshoidossa lähes kokonaan valtionperintöihin ja muihin testamentti- ja lahjoitusvaroihin perustuvan ikäihmisten virkistysrahaston tuottojen kautta. Rahaston tarkoituksena on mahdollistaa hyvinvointipalveluiden laitoshoidon ja avopalveluiden alaisissa toiminnoissa tapahtuvaa ikäihmisten palvelustrategian mukaista virkistys- ja viihdytystoimintaa. Rahaston pääoma karttuu valtuuston tekemillä erillispäätöksillä ja Valtiokonttorin kautta saaduilla perintövaroilla. Rahaston varoja hoitaa konserniohjausyksikkö. Käyttötarkoituksen mukaisista palveluista vastaava johtaja tekee päätöksen ja vastaa rahaston varojen käytöstä. Vuonna 2014 Tampereen ikäihmisten virkistysrahaston pääoma oli 2,1 miljoonaa euroa.

4.2. Kulttuuritoiminta monipuolisissa palvelukeskuksissa ja palvelukeskuksissa

Monipuolisten palvelukeskusten asumis- ja hoivapalvelut on tarkoitettu pääsääntöisesti yli 75-vuotiaille henkilöille, jotka tarvitsevat runsaasti ympärivuorokautista hoivaa ja apua. Palvelutaloissa järjestetään pitkä- ja lyhytaikaista asumispalvelua. Lähes kaikki monipuoliset palvelukeskukset tarjoavat lisäksi päivätoimintaa ja palvelukeskuspalveluja, jotka on suunnattu kotona asuville eläkeläisille ja työttömille.

Palvelukeskukset sijaitsevat usein monipuolisten palvelukeskusten yhteydessä. Toiminnan muotoja ovat muun muassa virkistys- ja harrastustoiminta kuten kädentaidot, opintopiirit ja muu ryhmätoiminta, liikunta, ohjelmallinen toiminta, retket ja hengellinen toiminta, vertaistuelliset ryhmät, vapaaehtoistoiminta ja sosiaali- ja terveysneuvonta. Asiakkailta tulee olla mukanaan henkilökohtainen palvelukeskuskortti asioidessaan palvelukeskuksessa. Toimintaan voivat osallistua myös palvelutalojen asukkaat.

Sekä palvelukeskuksissa että monipuolisissa palvelukeskuksissa kulttuuri-, taide- ja virkistystoiminta pyritään järjestämään joko ilmaiseksi, henkilökunnan voimin, pienellä korvauksella tai kahvipalkalla. Palvelukeskuksissa käyvät asiakkaat maksavat pääsääntöisesti itse materiaalit harrastustoiminnassa. Ohjaus on maksutonta.

Palvelukeskuksissa järjestettävistä tansseista on olemassa sosiaaliviraston ajalta peräisin oleva ohje, jonka mukaan tansseissa kerätään kolehti orkesterille.⁶ Pienemmät palvelukeskukset maksavat esiintyjälle palkkion, koska tansseissa on niin vähän osallistujia, ettei pelkkä kolehti riitä esiintymispalkkioksi. Palvelukeskukset tekevät aktiivisesti yhteistyötä järjestöjen, oppilaitosten ja muiden toimijoiden kanssa saadakseen ilmaisia esityksiä. Sekä palvelukeskuksissa että monipuolisissa palvelukeskuksissa toimii paljon vapaaehtoisia, jotka ohjaavat harrastusryhmiä, toimivat säestäjinä ja lauluryhmien vetäjinä. Esimerkiksi Kampin palvelukeskuksessa vapaaehtoiset keräävät rahaa erilaisista toiminnoista. Osalla tuotosta kustannetaan asiakkaille elokuvanäytös, musiikkiesitys tai teatteri.

Palvelukeskukset budjetoivat harkintansa mukaan rahaa esiintyjien palkkioihin ja kulttuuritoimintaan. Erikseen kulttuuri- tai virkistystoimintaan korvamerkittyä rahaa ei ole. Summat vaihtelevat huomattavasti, kuten myös se, mitä virkistystoimintaan katsotaan kuuluvaksi. Palvelukeskukset osallistuvat kulttuuriprojekteihin tarjoamalla tilat, järjestämällä toimintaan tarvittavat asiakkaat ja henkilökunnan työaika. Taiteilijat, taiteilijayhdistykset, oppilaitokset ja muut yhteistyötahot huolehtivat yleensä rahoituksen hakemisesta.

Vuonna 2010 Helsingin kulttuurikeskuksen toteuttamaan Taidetta ikä kaikki -selvitykseen (toim. Varho & Lehtovirta) verrattuna tilanne vaikuttaa olevan ennallaan. Helsingin kaupungin omistamat monipuoliset palvelukeskukset päättävät itsenäisesti kulttuuri- ja taidetoimintaan liittyvistä asioista: miten paljon ja minkälaista toimintaa järjestetään, kuka toiminnasta vastaa ja kuinka paljon rahaa siihen käytetään. Taiteen ammattilaisten tuottamien palveluiden rahoitus ei ole muuttunut olennaisesti vuoteen 2010 verrattuna. Sen sijaan hoivalaitosten henkilökunnalle on alettu hankkia lyhyitä täydennyskoulutuksia luovien menetelmien mahdollisuuksista osana vanhustyön arkea.

4.3. Helsingin kaupungin kilpailuttamien ikäihmisten hoivapalvelutuottajien kulttuuritoiminta

Helsingin kaupunki ei ole määritellyt kilpailutuksessa yksityisille palveluntarjoajille määrällisiä kriteereitä tai tiettyä summaa taide-, kulttuuri- ja virkistystoiminnan tuottamiseksi asukkaille. Tehostetun palveluasumisen maksuissa ei huomioida virkistystoimintaa erikseen siivous-, kampaamo- tai jalkahoitopalveluiden tapaan.

Kaupungin kilpailuttaessa palveluita laaditaan tarkka palvelukuvaus, jota valittavan palveluntuottajan tulee sitoutua noudattamaan toiminnassaan. Palveluntuottajan tulee laatia asiakkaiden toiveet ja tarpeet huomioivat virkistystoiminnan päivä-, viikko- ja vuosisuunnitelmat

⁶ Sosiaalivirasto ja terveysvirasto yhdistyivät vuonna 2013.

asiakkaiden elämää rytmittävästä toiminnasta. Asiakkaille tulee järjestää toiminnallisia ja/tai keskusteluryhmiä sekä viriketoimintaa, joiden tavoitteena on ylläpitää ja parantaa asiakkaiden älyllistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. Lisäksi asukkailla tulee järjestää heidän tarpeeseensa soveltuvia liikuntaryhmiä. Toiminnan tulee olla kuntouttavaa. Käytännössä riittää, että virkistystoiminnasta on olemassa suunnitelma, jonka voidaan osoittaa toteutuneen. Tarkempia laadullisia kriteereitä toiminnalle ei ole.

Yksityiset palveluntuottajat toimivat samalla tavoin taide- ja kulttuuritoiminnan ostajina ja käyttäjinä kuin kaupungin omistamat yksiköt. Toiminta perustuu pitkälti henkilökunnan kiinnostukseen ja vapaaehtoisin. Taide-, kulttuuri- ja virkistystoimintaan varattu rahamäärä on vähäinen, eikä sitä ole yleensä korvamerkitty toimintaan. Yhdistys- ja säätiömuotoiset toimijat ovat kuitenkin oppineet hakemaan itse rahoitusta toiminnalle. Esimerkiksi Helsingin seniorisäätiö on saanut 2010-luvulla avustusta ikäihmisten taide- ja kulttuuritoimintaan sekä Taiteen edistämiskeskukselta, opetus- ja kulttuuriministeriöltä että Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiöltä. Helsingin seniorisäätiö on Helsingin kaupunkikonsernin tytäryhteisö.

4.4. Työllisyysavustukset ja kaupunginhallituksen yleisavustukset

Helsingin kaupunki myöntää työllisyysavustuksia rekisteröityneille, vähintään vuoden toimineille järjestöille, joiden toiminta kohdistuu helsinkiläisiin. Avustusta voi saada muun muassa työttömien yhdistysten toimintamenoihin, työttömien koulutukseen ja muihin työllisyyttä edistäviin hankekustannuksiin. Avustukset myöntää kaupunginkanslia työllistämistoimikunnan esityksestä. Vuoden 2015 avustuspääsumma on 400 000 euroa.

Työllisyysavustukset eivät sovellu ikäihmisten kulttuuri- ja taidetoiminnan tukemiseen. Hakemusten käsittelyssä painotetaan toiminnan työllisyysvaikutuksia ja toimintaan osallistuvien työttömien määrää. Avustuksia myönnetään tällä hetkellä pääasiassa maahanmuuttajajärjestöille sekä työttömien yhdistyksille.

Kaupunginhallitus myöntää yleisavustuksia toimijoille, joiden toiminta ei kuulu minkään lautakunnan toimialaan. Vuodelle 2015 kaupunginhallituksen käytettäväksi on hyväksytty 3,5 miljoonan euron määräraha, josta kaupunginvaltuusto osoitti 560 000 euroa Finlandia-talo Oy:lle, 50 000 euroa Helsingin kaupungin 450-vuotistaiteilijatalosäätiölle, 101 800 euroa Helsingin seudun kesäyliopistosäätiölle, 608 000 euroa Oy Gardenia-Helsinki Ab:lle ja 109 000 euroa Y-Säätiölle. Lisäksi vuodelle 2015 myönnettiin noin kaksi miljoonaa euroa avustuksia muun muassa työntekijäjärjestöjen virkistystoiminnan tukemiseen ja niiden hallinnoimien tilojen vuokriin sekä kunnostamiseen, yleisten saunojen toimintaan, kunnallisen tiedotuksen edistämiseen, opaskoulutuksen järjestämiseen, Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiön tontinvuokriin ja veteraanijärjestöjen tilavuokriin. Kaupunginjohtajan käyttöön jätettiin harkinnanvaraisia avustuksia 510 110 euroa. Kaupunginhallituksen avustusvaroista ei ole myönnetty avustuksia ikäihmisille suunnatun taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttamiseen.

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Sosiaali- ja terveyslautakunnan järjestöavustuksia ei ole myönnetty ikäihmisille suunnattuun taide- ja kulttuuritoimintaan, koska se nähdään selkeästi kulttuurikeskuksen rahoittamana toiminnan muotona. Lisäksi perusteluna on, ettei avustusta myönnetä toimintaan, joka kohdistuu sosiaali- ja terveysviraston palveluiden piirissä jo oleviin henkilöihin, kuten

palveluyksiköiden asukkaiden kulttuuri- ja virkistystoimintaan. Tämän toiminnan tulee kuulua kaupungin perusrahoituksen piiriin. Järjestöjen avustamiseen käytettävät varat tulevat sekä kaupungin talousarviosta että valtionperintö- ja testamenttivaroista. Valtionperintö- ja testamenttivaroja on käytetty rahastoituina jo pitkään esimerkiksi Tampereella ikäihmisten virkistys- ja kulttuuritoimintaan, mistä on saatu erittäin hyviä kokemuksia ja tuloksia.⁷

Sosiaali- ja terveysviraston yksiköt saavat itse päättää taiteen ammattilaisilta hankkimistaan ostopalveluista. Näihin palveluihin käytetty raha ei ole kasvanut merkittävästi sitten vuonna 2010 valmistuneen Taidetta ikä kaikki -selvityksen (toim. Varho & Lehtovirta). Sen sijaan vapaaehtoistoiminnan merkitys on kasvanut taloudellisesti tiukkana aikana.

Helsingin kaupungin työllistämisavustuksella ei tueta ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan järjestämistä tai taiteilijoiden työskentelyä ikäihmisten kanssa. Myöskään kaupunginhallituksen yleisavustuksista ei myönnetä tukea ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttamiseen.

Helsingin kaupungin osalta ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden avustaminen keskittyy kulttuurikeskukselle. Mitkään muut kaupungin tahot eivät myönnä avustusta vastaavaan toimintaan. Haastatellut kaupungin edustajat olivat tietoisia kulttuurikeskuksen roolista kulttuuriavustusten jakajana sekä sosiaali- ja terveysviraston ja kulttuurikeskuksen yhteisestä työntekijästä, joka työskentelee kulttuurikeskuksen kulttuuripolitiikan osastolla. Avustuksia tarkasteltaessa ei ole havaittavissa päällekkäisyyttä avustettavan toiminnan, oman tuotannon ja ostopalvelutoiminnan kanssa.

5. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN SEKÄ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN AVUSTUKSET

5.1. Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön tuki kulttuurin hyvinvointivaikutuksia edistävään toimintaan on kolminkertaistunut valtakunnallisen Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelman aikana 2010–2014. Tarkoitukseen suunnatun määrärahan jakamisesta ovat vastanneet alueelliset taidetoimikunnat vuodesta 2012 alkaen. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriöllä on haettavana kolme valtakunnallista avustusta, joista voidaan myöntää avustusta myös kulttuurisen vanhustyön ja ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden kehittämiseen.

⁷ Ks. esim. Rakenteita ratkomassa -selvitys, s. 40–45.

TAITEILIJOIDEN TOIMEENTULON JA TYÖLLISYYDEN KEHITTÄMINEN SEKÄ VAPAAN KENTÄN TUKI

Mihin, kenelle?

- taiteilijoiden ja luovan työn tekijöiden pitkäjänteisen työllisyyden ja toimeentulon tukemiseen hankkeilla, joilla edistetään eri toimijoiden yhteistyötä, liiketoiminnan syntymistä ja kulttuurituotannon uusien mallien kehittämistä
- esim. yrittäjä-tuottajaosaamisen lisäämiseen, teosten tuottamiseen, jakeluun, myyntiin tai markkinointiin, uusien tuotteiden ja palveluiden, johtamisen ja työhyvinvoinnin kehittämiseen
- oikeustoimikelpoisille yhteisöille, ei yksittäisille taiteilijoille tai taiteilijaryhmille
- kohderyhmiä ovat taiteilijoiden, taiteilijaryhmien, taide- ja kulttuurialan yhteisöjen sekä muiden toimialojen toimijoiden (esim. kunnat, yritykset ja muut yhteisöt) taide- ja kulttuurialan hankkeet
- lähtökohtana on, että hankkeessa mukana olevat taiteilijat ovat ammattilaisia

Kulttuuriseen vanhustyöhön myönnetyt avustukset vuosina 2012–2014:

- 2013: Helsingin seniorisäätiö: Kohtaamisia 2013, ikäihmisten elämänlaadun parantamiseen tähtäävään teatterihankkeeseen vuonna 2013, 45 000 euroa
- 2013: Suomen valokuvataiteen museon säätiö: Valokuva virkistää – kulttuuria ja hyvinvointia edistävä toiminta vanhustyössä -hankkeeseen 1.1.2013–30.6.2013, 15 000 euroa
- 2014: Taiteen edistämisen yhdistys Myrskylensilmä ry: Miten tällä eläis? – Kannattavat ansaintalogiikat kulttuurisessa vanhustyössä -hankkeeseen 2014–2015, 40 000 euroa

VAMMAISYHTEISÖJEN KULTTUURITOIMINTA JA KULTTUURIN SAAVUTETTAVUUDEN EDISTÄMINEN

Mihin, kenelle?

- vammaisjärjestöjen ja -yhteisöjen taide- ja kulttuuritoimintaan sekä kulttuurin saavutettavuutta parantaviin hankkeisiin
- avustuksia myönnetään oikeustoimikelpoisille yhteisöille, hakijoina voivat olla vammaisjärjestöt ja -yhteisöt sekä kulttuurialan toimijat kuten taide- ja kulttuurilaitokset sekä -tapahtumat
- ei pelkkään vapaa-ajan toimintaan (esim. retket, juhlat) eikä investointeihin, laitehankintoihin, rakennusten esteettömyyden parantamiseen tai selkokielen kirjoittamiseen, kääntämiseen tai julkaisemiseen

Esimerkki myönnetystä avustuksesta:

- 2015: Lasipalatsin Mediakeskus Oy: Ikäihmisten erityistarpeet kulttuuripalveluissa - Armasfestivaalin kartoitustyö, 3 000 euroa

TAITEEN JA KULTTUURIN KEHITTÄMIS- JA KOKEILUTOIMINTA SEKÄ ERITYISTEHTÄVÄT KUNNISSA JA ALUEILLA

Mihin, kenelle?

- hakijoina voivat olla kunnat, alueelliset toimijat, tutkijayhteisöt ja muut yhteisöt, kuten kansalaisjärjestöt tai yksityiset toimijat sekä muut kuntien kulttuuritoimintaa kehittävät toimijat, ei yksityishenkilöille tai työryhmille
- avustuksella halutaan edistää taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta ja poistaa niihin osallistumiseen liittyviä alueellisia, sosiaalisia ja taloudellisia esteitä sekä lisätä kulttuurin keinoin alueellista, taloudellista ja sosiaalista tasa-arvoa yhteiskunnassa
- taide- ja kulttuuripalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen, kulttuuri- ja harrastustoiminnan kehittämiseen, kokeiluihin, selvitys- ja arviointitiedon tuottamiseen tai hyvien käytäntöjen vakiinnuttamiseen
- etusijalla ovat hakijat, jotka toteuttavat hankkeen useampien kuntien ja/tai muiden toimijoiden välisenä tavoitteellisenä yhteistyönä
- Avustusta ei ole myönnetty ikäihmisille suunnatun taide- ja kulttuuritoiminnan kehittämiseen Helsingissä. Helsingin mallin pilotointiin vuosina 2014–2015 on myönnetty 110 000 euroa.

5.2. Museoviraston avustukset museoiden innovatiivisiin hankkeisiin

Museovirasto myöntää vuosittain avustuksia museoiden innovatiivisiin hankkeisiin päätoimisesti ja ammatillisesti hoidetuille kunnan, yhdistyksen tai säätiön ylläpitämille museoille. Avustuksia myönnetään muun muassa uusien kumppanuuksien luomiseen ja yhteistyömuotojen kehittämiseen sekä asiakaslähtöisten palveluiden suunnitteluun, kokeiluun ja toteuttamiseen. Lisäksi avustusta voi saada yhteisöllisen toiminnan kehittämiseen ja lisäämiseen. Helsingissä toimiville museoille ei ole myönnetty avustuksia ikäihmisille suunnattujen taide- ja kulttuuripalveluiden kehittämiseen vuosina 2010–2015. Muualla Suomessa vuonna 2013 myönnettiin avustusta esimerkiksi 15 000 euroa Rovaniemen taidemuseolle Taide yhdistää -hankkeeseen vanhuksille ja lapsille sekä Tampereen kaupungin museopalveluille Taitekohdassa – museot ihmisen eläkkeelle jäämisen taitekohdassa -hankkeeseen 20 000 euroa.

5.3. Taiteen edistämiskeskuksen avustukset

TAITEEN EDISTÄMISKESKUKSEN KULTTUURIN HYVINVOINTIVAIKUTUSTEN AVUSTUKSET

Mihin, kenelle?

- kulttuurin hyvinvointivaikutuksia edistäviin tarkoituksiin Uudellamaalla toimiville yhteisöille kuten yhdistyksille, säätiöille, osuuskunnille, kunnille ja yrityksille
- yhteisöllisyyden, arjen luovien toimintojen ja ympäristöjen edistämiseen sekä työhyvinvoinnin tukemiseen kulttuurin ja taiteen keinoin
- kaikkiin taiteen aloihin ja eri kohderyhmiin liittyvään toimintaan
- vuonna 2012: 325 000 e (koko maa) / 25 000 e (Uusimaa) / 9 500 e (kulttuurinen vanhustyö)
- vuonna 2013: 430 000 e / 85 000 e / 29 000 e
- vuonna 2014: 380 000 e / 78 000 e / 17 000 e
- vuonna 2015: 416 000 e / 65 000 e / 18 800 e
- avustuksen suuruus Uudellamaalla 1 500 – 7 000 euroa
- HUOM! Vuodelle 2016 haettavien avustusten määrärahan jakaminen alueiden kesken muuttui. Määräraha jaetaan valtakunnallisesti noin 20 hankkeen kesken, jolloin erilliset alueelliset kiintiöt poistuvat. Näin ollen Uudellemaalle ei kohdistu enää korvamerkittyä rahoitusta.

Vuosina 2012–2015 pääosin ikäihmisille suunnattuun toimintaan myönnetty avustukset:

2015

- **HelsinkiMissio ry / Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari**, Helsinki, 4 800 euroa osallistaviin Senioreille soittoa -musiikkitapahtumiin vanhuksille
- **Virtaa musiikista ry**, Helsinki, 5 000 euroa helsinkiläisiin ikäihmisten hoivayksiköihin kohdistuvan klassisen musiikin konserttikiertueen järjestämiseen
- **Suomen sarjakuvaseura ry**, Helsinki, 4 000 euroa, sarjakuvan käyttöön vanhustyössä
- **Taiteen edistämisen yhdistys Myrskynsilmä ry**, Helsinki, 5 000 euroa, tanssiesityskiertueen järjestämiseen hoitolaitoksissa

2014

- **Helsingin Seniorisäätiö**, Helsinki, 6 000 euroa Myrskyryhmän taiteilijaresidenssi-työtavan juurruttamiseen Pakilakodissa ja kulttuurisen vanhustyön vahvistamiseen
- **Kassandra ry**, Helsinki, 2 500 euroa Virkistävä värikehrä – hyvinvointia kulttuurista - monikulttuuristen taidetyöpajojen järjestämiseen vanhuksille
- **HelsinkiMissio ry / Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari**, Helsinki, 5 000 euroa Senioreille soittoa -osallistavien musiikkitapahtumien järjestämiseen
- **Helsingin Tarinateatterin kannatusyhdistys ry**, Helsinki, 3 500 euroa tarinateatterimenetelmiä soveltavan toimintamallin toteuttamiseen vanhusten palvelutalossa

2013

- **HelsinkiMissio ry / Resonaari**, Helsinki 5 000 euroa "Senioreille soittoa -osallistavat musiikkitapahtumat vanhuksille"-kuluihin
- **Kulttuuriosuuskunta Kiito**, Tampere 5 000 euroa kiertueen ja työpajojen järjestämiseen Helsingin ja Uudenmaan vanhuspalveluyksiköissä
- **Helsingin seniorisäätiö/Pakilakoti**, Helsinki 5 000 euroa taiteilijaresidenssin järjestämiseen Pakilakodissa yhteistyössä Myrskyryhmän kanssa

- **Kansainvälinen taidekeskus Kassandra ry**, Helsinki 6 000 euroa monikulttuurisen taidetyöpajojen viemiseen vanhusten hoivakoteihin ja palvelukeskuksiin
- **Performance Sirkusyhdistys ry**, Helsinki 4 000 euroa elämyksellisten ja voimauttavien valotyöpajojen toteuttamiseen vanhuksille ja kehitysvammaisille
- **Suomen sarjakuvaseura ry**, Helsinki 4 000 euroa vanhusten ja vanhustyöntekijöiden hyvinvointiin tähtäävien sarjakuvapajojen rahoittamiseen

2012

- **Kanteleliitto ry**, Helsinki 1 500 euroa Vanhan ajan laululeikki-iltojen järjestämiseen
- **Kapsäkki osuuskunta**, Helsinki 3 000 euroa Suomi-Filmi -esittää konserttikiertueen kuluihin
- **Taiteen edistämisen yhdistys Myrskynsilmä ry**, Helsinki 2 000 euroa taiteilijaresidenssin toteuttamiseen Koskelan vanhustenkeskuksen kuntoutusosastolla
- **Zodiak Presents ry**, Helsinki 3 000 euroa Tanssin portaat -työpajojen jatkokehittämiseen ja markkinointiin

5.4. Sosiaali- ja terveysministeriön avustukset

Sosiaali- ja terveysministeriö myöntää kahta avustusta, joista on tuettu valtakunnallisesti joko kulttuurisen vanhustyön kehittämistä tai kulttuurin hyvinvointivaikutuksia edistäviä hankkeita. Ministeriön Kaste-ohjelman kautta kanavoidaan avustuksia laajoille sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeille 17,5 miljoonaa euroa vuosittain. Terveysten edistämisen määrärahasta vastaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Vuodelle 2015 myönnetty rahoitus oli 2,93 miljoonaa euroa. Rahoitus pienentynyt vuodesta 2011 lähtien, jolloin se oli 5,2 miljoonaa euroa.

KASTE-OHJELMA KAUELLE 2010–2015

Mihin, kenelle?

- Kaste-ohjelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin vastaaville usean kunnan tai kuntayhtymän yhteiselle hankkeelle
- alueellisesti ja/tai valtakunnallisesti merkittävillä hankkeilla, joiden tulokset ovat laaja-alaisesti hyödynnettävissä
- hankkeisiin, joilla kavennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja sekä järjestetään sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja palvelut asiakasta kuunnellen: painopistettä siirretään ongelmien hoidosta fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin aktiiviseen edistämiseen ja ongelmien ehkäisemiseen koko väestössä
- hankkeella tulee olla kiinteä yhteys kunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja sen käytännön toiminnan uudistamiseen ja tehostamiseen
- hankkeessa tulee ottaa huomioon asiakasnäkökulma, henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen sekä palvelurakenteiden ja prosessien kehittäminen
- hankkeessa aikaansaaduilla uudistuksilla tulee olla juurtumisedellytykset
- kuusi osaohjelmaa, joista yksi on suunnattu erityisesti ikäihmisten palvelujen rakenteiden ja sisältöjen uudistamiseen

Kaste-ohjelma toteuttaa hallitusohjelmaa sekä sosiaali- ja terveysministeriön strategiaa. Valtioneuvosto vahvistaa Kaste-ohjelman joka neljäs vuosi. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa ohjelman strategisesta johtamisesta, säädösvalmistelusta ja toteutumisesta. Alueelliset johtoryhmät vastaavat ohjelman alueellisesta toimeenpanosta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Työterveyslaitos (TTL) toteuttavat valtakunnallisia kehittämistoimenpiteitä sekä tukevat säädösvalmistelua ja kuntien kehittämistyötä asiantuntijuudellaan.

Kaste-ohjelman mukaan ikäihmisten palveluiden rakenteen ja sisällön uudistamisessa keskeistä on kotona selviytymisen tukeminen ja toimintakyvyn ylläpitäminen, jossa tarvitaan sosiaali- ja terveyspalvelujen rinnalla myös muita palveluja kuten neuvontaa, entistä monipuolisempia ja yksilöllisesti räätälöityjä kotiin saatavia palveluja ja kuntoutusta. Laitoshoidon laadullisena haasteena on vähentää organisaatiolähtöisyyttä, laitospolttuuriin tunnuspiirteitä ja lisätä asiakkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja sitä koskeviin päätöksiin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä iäkkäiden ihmisten yksinäisyyteen, ravitsemukseen, monilääkityksen säännölliseen tarkistamiseen sekä mielenterveys- ja päihdeongelmiin.

Kulttuurisen vanhustyön kanssa yhtenevistä tavoitteista huolimatta Kaste-ohjelmasta ei ole myönnetty rahoitusta kulttuurisen vanhustyön tai ikäihmisille suunnatun taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttamiseen Helsingissä. Onnistunut esimerkki Kaste-ohjelman vaikuttavuudesta on Pirkanmaalla vuosina 2009–2011 toteutettu Kulttuurikaari-hanke, joka on vaikuttanut merkittävästi erityisesti ympärivuorokautisessa hoidossa olevien ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuuteen Tampereella. Kulttuurikaari oli osa IKÄKASTE – ÄLDRE-KASTE -hankekokonaisuutta, johon kuului kuusi osahanketta viiden maakunnan alueella. Hankekokonaisuuteen kuului myös kulttuurista vanhustyötä sisältänyt Kanta-Hämeen Polkka-hanke, joka toteutui vuosina 2009–2011. Kaste-ohjelma nykymuodossaan päättyy vuoden 2015 lopussa.

TERVEYDEN EDISTÄMISEN MÄÄRÄRAHA, TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Mihin, kenelle?

- järjestöille, säätiöille, kunnille ja muille toimijoille kuten yliopistot, ammattikorkeakoulut ja sairaanhoitopiirit
- määrärahasta voidaan myös tehdä sopimuksia valtionhallinnon laitosten kanssa
- 1–3 vuotta kestäviin terveyden edistämisen tutkimus-, kokeilu- ja kehittämishankkeisiin
- terveyden edistämisen rakenteiden, menetelmien, laadun tai yhteistyön kehittämiseen, päihteiden käytön ja tupakoinnin ehkäisyyn ja vähentämiseen, terveellisen ravitsemuksen edistämiseen, liikunnallisen elämäntavan tukemiseen, mielenterveyden edistämiseen, ympäristön esteettömyyden vahvistamiseen, seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseen, toimintakyvyn edistämiseen
- määrärahan käytöstä päätetään sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamalla käyttösuunnitelmalla, jonka painotukset vaihtelevat vuosittain

Esimerkkejä myönnetystä rahoituksesta:

- 2015: Ikäinstituutin säätiö: Koordinointikokonaisuus: 1) Voimaa vanhuuteen 2 - Kohti toimintakykyä edistäviä toimintatapoja 2010–2015 (terveysliikunta), 38 000 euroa
- 2015: Ikäinstituutin säätiö: Koordinointikokonaisuus: 2) Ikäihmisten liikunnan kansallisen toimenpideohjelman koordinointi 2013–2015, 38 000 euroa

- 2011–2012: Turun kaupunki, Kulttuuriasiakeskus: Hyvinvointia kulttuurista ja liikunnasta, 70 000 euroa

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksista eniten tukea kulttuuriseen vanhustyöhön ja ikäihmisille suunnattuun taide- ja kulttuuritoimintaan myönnettiin erityisavustuksesta ”taiteilijoiden toimeentulon ja työllisyyden kehittäminen sekä vapaan kentän tuki”. Tämä erityisavustus muistuttaa eniten Helsingin kulttuurikeskuksen yhteisöllisten kehityshankkeiden avustuksia sekä kolmivuotisten hankkeiden kehittämisavustuksia. Tosin kyseinen opetus- ja kulttuuriministeriön avustus myönnetään aina vuodeksi kerrallaan. Taiteen ja kulttuurin kehittämis- ja kokeilutoimintaan sekä erityistehtäviin kunnissa ja alueilla tarkoitettua avustusta ei ole myönnetty suoraan kulttuuriseen vanhustyöhön. Helsingin museot eivät ole saaneet avustusta Museovirastolta ikäihmisten kulttuuripalveluiden kehittämiseen 2010-luvulla.

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei ole tällä hetkellä suoraa rahoitusta taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseen. Ministeriön hallinnonalan kulttuurihyvinvointimäärärahat ohjataan alueille Taiteen edistämiskeskuksen kautta, joka on jakanut avustuksia kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseen vuodesta 2012 lähtien. Kokeiluvuonna 2012 avustusta jaettiin Uudellemaalle 25 000 euroa, jonka jälkeen määrä on vaihdellut 65 000 – 85 000 euron välillä. Helsingissä toteutettavaan kulttuuriseen vanhustyöhön ja ikäihmisille suunnattuihin taide- ja kulttuuripalveluihin on myönnetty vuosina 2013–2015 vuosittain 17 000–29 000 euroa. Taiteen edistämiskeskuksen avustus on vielä uusi ja hakee muotoaan. Vuoden 2016 haussa määräraha on päätetty jakaa valtakunnallisesti noin 20 hankkeen kesken, jolloin erilliset alueelliset kiintiöt poistuvat.

Opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla pyritään uusien, jatkuvien toimintamallien tai hyvien käytäntöjen luomiseen ja toiminnan jatkuvuuteen hankkeen jälkeen. Rakenteita ratkomassa - selvityksen (Rosenlöf, 2014) mukaan toiminnan jatkuvuutta ei kuitenkaan seurata hankkeen päättymisen ja raportoinnin jälkeen. Toiminnan juurruttamiselle ei myöskään tyypillisesti anneta rahoitusta, vaikka toiminnan vakiintuminen saattaa kestää vuosia.

Sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-ohjelmakokonaisuuden rahoitus on tarkoitettu useiden kuntien tai kuntayhtymien yhteisiin uudistushankkeisiin, joiden keskeisinä hakijoina ovat kunnat ja kuntayhtymät. Kaste-ohjelmasta ei ole rahoitettu Helsingissä ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluita edistäviä hankkeita. Myöskään vuosina 2011–2015 Terveystieteiden edistämisen määrärahalla ei ole rahoitettu ikäihmisille kohdistettuun taide- ja kulttuuritoimintaan liittyviä hankkeita Helsingissä tai muualla maassa.

6. SÄÄTIÖT JA RAHASTOT

6.1. Yksityisten säätiöiden myöntämä rahoitus ikäihmisten taide- ja kulttuuritoimintaan

Suomen kulttuurirahaston selvitys Rahan kosketus – Miten taidetta Suomessa rahoitetaan? (2015) käsittelee yleisesti taiteen rahoitusta, mutta se tarjoaa mielenkiintoisia näkökulmia myös ”hyvinvointitaiteen” rahoitukseen. Viime vuosina on alettu puhua kulttuurin laajennetusta rahoituspohjasta, joka on selvityksen mukaan kiertoilmaus julkisen rahoituksen vähenemiselle. Julkisen talouden kriisissä katseet kohdistuvat erityisesti yksityisten säätiöiden rahoitukseen. Selvityksessä todetaan, etteivät säätiöt kuitenkaan lähde mielellään mukaan valtion tai kunnan budjettivaroista rahoitettavaan toimintaan, sillä yksityinen lisärahoitus johtaa helposti julkisen rahoituksen siirtymiseen muualle, esimerkiksi kunnan sosiaalitoimen rahoittamiseen. Sama ilmiö on ollut havaittavissa joissakin kunnissa kulttuurille tarkoitettujen valtionosuuksien lipumisena kunnan yleiseen kassaan – ei kulttuurilaitosten tukemiseen.

Säätiöiden näkökulmasta yhteistyö julkishallinnon kanssa on hankalaa. Sitoumuksia tehdään budjettikaudeksi kerrallaan, eikä virkamiehen kanssa saavutettu yhteisymmärrys velvoita luottamushenkilöitä. Kulttuurilaitokset, kuten koko kuntahallinto, toimivat kalenterivuoden puitteissa, eikä säästöön jäänyttä rahaa voi yleensä käyttää tulevana toimintavuonna, vaan se siirtyy toimintaa hallinnoivan toimialan yhteiseen kassaan.

Viime vuosina säätiöiden rahoitus on kasvanut julkista rahoitusta nopeammin. Säätiöt ovat tuottaneet yhä useampia aloitteita juurrutettavaksi julkiselle sektorille, jolla ei ole edellytyksiä ottaa niitä vastaan. Rahan kosketus -selvityksen mukaan tämä on johtanut siihen, että moni hakemus kohdistuu luonteeltaan pysyvään toimintaan, joka muotoillaan hakuteknisistä syistä projektiksi. Tai rahoitettavaa toimintaa tuottaa julkista tukea saava organisaatio, mutta hakijana on erillinen kannatusyhdistys. Hankkeita nimitetään ”piloteiksi” vailla suunnitelmaa siitä, mitä rahoituksen päätyttyä tapahtuu. Toisaalta myöskään toimintojen juurruttamiselle ei myönnetä rahaa. Yksivuotinen rahoitus harvoin pystyy juurruttamaan kunnan rakenteisiin esimerkiksi taiteen hyvinvointivaikutuksiin kohdistuvaa toimintaa.

On myös säätiöitä, jotka ovat selkeästi linjanneet avustuksistaan pois kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin keskittyvän taiteen. Esimerkiksi Koneen säätiön rahoituksessa etusijalla ovat uudet ja marginaalista nousevat taiteen ja kulttuurin alat sekä taidetta ja kulttuuria uudistavat ja uusia näkökulmia sisältävät ajankohtaiset taide- ja kulttuurihankkeet. Päätöksissä suositaan hankkeita, joissa taiteella on itseisarvoinen asema; erilaiset luovan talouden tai soveltavan taiteen hankkeet eivät ole ensisijaisia. Koneen säätiö ei ole myöntänyt tarkastelujaksolla 2010–2015 avustuksia kulttuuriseen vanhustyöhön tai ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan kehittämiseen.

Käytännössä viime vuosina vain kolme säätiötä: Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Alli Paasikiven säätiö sekä Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiö ovat myöntäneet avustuksia ikäihmisten taide- ja kulttuuritoimintaan Helsingin seudulla.

ALLI PAASIKIVEN SÄÄTIÖ**Mihin, kenelle?**

- perheen sosiaalisen turvallisuuden lisäämiseksi yhteiskunnassa
- myöntää apurahoja ja hankeavustuksia tutkimus- ja kehitystyötä sekä kansalaistoimintaa varten, aiheina suoritusyhteiskunnan vaikutukset perheisiin ja kasvatukseen, sukupolvien välinen yhteys ja hyvinvointi sekä lastensuojelu
- erityisesti kaupunkien ja maaseudun eroja ja yhtäläisyyksiä, vapaaehtoistyön ja yhteisöllisyyden merkitystä sekä varhaiskasvatuksen ja koulun roolia arvioiviin hankkeisiin
- säätiö tukee toimialueelleen sijoittuvia pienimuotoisia, hakuvuonna toteutettavia kulttuurihankkeita korkeintaan 3 000 eurolla

Esimerkki myönnetyistä apurahoista:

- **2014:** Elämän virtaa -työryhmä, Rudolfin palvelutalon ja Tahvonlahden lastentarhan tapahtuma

JENNY JA ANTTI WIHURIN RAHASTO**Mihin, kenelle?**

- yleishyödyllinen kulttuurisäätiö, joka jakaa vuosittain apurahoja suomalaisen henkisen ja taloudellisen viljelyn edistämiseen tieteen, taiteen ja yhteiskunnallisen toiminnan eri aloille
- vuosittain yksittäisiä apurahoja taiteen soveltavaan käyttöön maahanmuuttajien, lasten ja nuorten, kehitysvammaisten ja ikääntyneiden kanssa
- yhdistyksille, yksittäisille taiteilijoille tai työryhmille

Esimerkkejä myönnetyistä apurahoista:

- **2014:** TeM Mirjami Heikkinen, TeM Taija Helminen ja muusikko Mikko Perkola 6 000 euroa Hippopotamus-esityksen valmistamiseen ja kiertueen toteuttamiseen muistisairaiden ryhmäkodeissa
- **2013:** Suomen valkonauhaliitto ry 10 000 euroa Vanhusten Laulukontti ja Lasten Ystävyyden Käpy -hankkeisiin
- **2013:** TeM Iida-Maaria Lindstedt ja työryhmä 5 000 euroa muistisairaille suunnatun hoitolaitoksia kiertävän esityksen "Kirje sieltä jostakin" esittämiseen
- **2013:** TaM Iida Vanttaja 6 000 euroa esitystaideterapiahankkeeseen Käpylän Kuntoutuskeskuksen aivovaurio-osastolla
- **2013:** MuM Anni Elonen ja MuM Laura Haarala 4 000 euroa valtakunnallisen laitospöytäkirjakeskuksen taustaorganisaation perustamiseen ja toiminnan aloittamiseen tähtääviin toimenpiteisiin
- **2012:** Virtaa Musiikista ry 7 000 euroa, klassisen musiikin konserttien järjestämiseen vanhustyön hoivayksiköissä

PÄIVIKKI JA SAKARI SOHLBERGIN SÄÄTIÖ

Mihin, kenelle?

- säätiön tarkoituksena on edistää lasten ja vanhusten henkistä ja ruumiillista hyvinvointia edistämällä lääketiedettä, terveydenhoitoa sekä tarkoitukseen liittyvää muuta toimintaa
- lasten kohdalla painopiste on henkisen kehityksen edistämässä isänmaalliselta ja kristilliseltä pohjalta sekä sellaisten haittojen lievittämisessä, jotka johtuvat ruumiillisesta ja henkisestä vajaakykyisyydestä

Esimerkki Helsinkiin myönnetystä rahoituksesta:

- **2012:** Helsingin Seniorisäätiö: Myrskyryhmän taiteilijaresidenssin järjestäminen Pakilakodissa, 3 000 euroa

6.2. Svenska kulturfonden: Kultur i Vården

Svenska kulturfonden tukee hoitolaitosten kulttuuriprojekteja, jotka kohdistuvat asiakkaisiin tai potilaisiin. Projektit voivat käsittää kaikkea sängyn vieressä ääneen lukemisesta teatterissa käyntiin. Hoitoyksikkö toimii hakijana, ja hakemuksessa tulee mainita projektin toteuttavan kulttuurityöntekijän nimi. Avustusta voi hakea jatkuvasti ja sillä katetaan projektiin palkattavan työntekijän kulut. Svenska kulturfondenin ylläpitämä tietokanta sisältää yli 150 kulttuurityöntekijän tiedot, joista voi etsiä kiinnostuneita toteuttajia Kultur i Vården -projektiin. Kukin kiinnostunut täyttää itse tietonsa tietokantaan, ja kulttuurityöntekijän voi valita myös tietokannan ulkopuolelta.

Vuosina 2012–2014 avustusta on myönnetty noin 60 000 euroa/vuosi 75–88 hakemukselle vuosittain. Myöntöprosentti on ollut yli 80 %. Vuonna 2014 jopa 88 % hakemuksista sai avustuksen, joka voi olla enintään 1 000 euron suuruinen. Avustusta ei myönnetä hallinto-, matka- tai tilakuluihin eikä hankintoihin. Vuonna 2014 helsinkiläisille hakijoille myönnettiin kahdeksan avustusta, joiden summat vaihtelivat 200–1 000 euron välillä. Yhteensä rahoitusta myönnettiin 5 750 euroa. Saajina oli ruotsinkielisiä hoivakoteja ylläpitäviä säätiöitä ja yhdistyksiä sekä HelsinkiMissio ry, Kustaankartanon monipuolisen palvelukeskuksen osasto C3 ja Helsingin kirjailijat ry.

6.3. Suomen kulttuurirahasto

Suomen kulttuurirahaston avustukset jakautuvat maakuntarahastojen sekä keskusrahaston myöntämiin avustuksiin. Kiinnostava yhteiskunnallinen avaus on osana Keskusrahaston jakoa toteutettu Taidetta hoitolaitoksiin -erityisavustus, joka myönnettiin ensimmäisen kerran vuodelle 2015.

Kulttuurirahasto kokoaa taiteen arvointilautakunnat vuosittain vaihtuvista asiantuntijoista, jotka edustavat useimmiten taideyhteisön sisäistä näkemystä. Asiantuntijat ovat salaisia. Tällä halutaan korostaa asiantuntijan henkilökohtaista kantaa ja toisaalta estää valtakeskittymien muodostuminen. Nimen salaamisella pyritään suojaamaan asiantuntijoita oman viiteryhmän sisästä tulevalta vaikuttamiselta. Lautakuntien puheenjohtajina toimivat säätiön

luottamushenkilöt, jotka kiertävät vuosittain eri ryhmissä ja osallistuvat arviointimenettelyyn myös omien alojensa ulkopuolella.

SUOMEN KULTTUURIRAHASTO: UUDENMAAN RAHASTO

Mihin, kenelle?

- toimintaan, jonka kohde tai toteuttaja on Uudeltamaalta
- taiteelliseen työskentelyyn ja taiteeseen liittyviin projekteihin, tapahtumiin ja kulttuuritilaisuuksiin, kotiseututyöhön ja paikalliskulttuurin hankkeisiin
- apurahoista päättää hoitokunta, apuna on myös ulkopuolisia asiantuntijoita
- vuonna 2015 jaossa 857 000 euroa
- vuosina 2013–2014 rahaston taiteen ja kulttuurin hyvinvointiin liittyvät avustukset ovat suuntautuneet pääosin esiopetukseen ja alakouluihin, päiväkoteihin, lastenkoteihin ja sairaaloihin

Esimerkki myönnetystä avustuksesta:

- 2013: kuvataideopettaja Simo Koivunen, 4 000 euroa, Muistot kuplimaan – senioreiden ja nuorten yhteisen sarjakuvatyöpajan toteuttamiseen

SUOMEN KULTTUURIRAHASTO: KESKUSRAHASTO

Mihin, kenelle?

- kaikille kulttuurielämän aloille; taiteen aloilla tuetaan työskentelyä ja erilaisia hankkeita
- hakijoina voi olla henkilö, työryhmä tai yhteisö kuten yhdistys tai osuuskunta
- apurahoista päättää Suomen kulttuurirahaston hallitus eri alojen vuosittain vaihtuvien asiantuntijoiden esityksestä
- avustuksen alaraja on 3 000 euroa

Esimerkkejä myönnetyistä avustuksista Helsinkiin vuosille 2011–2014:

- **2011:** Diplomisellisti, MuM Ulla Lampela ja diplomipianisti, MuM Hanna Kuosmanen, 10 000 euroa konserttisarjan toteuttamiseen sairaaloissa, palvelutaloissa ja saattohoitokodeissa pääkaupunkiseudulla, Hämeenlinnassa, Turussa ja Hämeenlinnassa
- **2011:** Taiteen edistämisen yhdistys Myrskynsilmä ry, 30 000 euroa Miten tanssimme tänään? -tanssitaidetta hoitolaitoksiin -projektin toteuttamiseen

SUOMEN KULTTURIRAHASTO: TAIDETTA HOITOLAITOKSIIN -ERILLISHAKU

Mihin, kenelle?

- uusi avustusmuoto, ensimmäinen haku syksyllä 2014, jolloin hakemuksia tuli yli 400, apurahoja myönnettiin 34 yhteisummaltaan yli 660 000 euroa
- hoitoa tai erityistä tukea tarvitsevien ihmisten elämänlaadun edistämiseen taiteen tai soveltavan taiteen keinoin hoitolaitoksissa tai niiden ulkopuolella epätavanomaisissa ympäristöissä kuten palvelutalot ja erilaiset päiväkeskukset, vankilat, vastaanottokeskukset, päihdetyön yksiköt, lastensuojelun yksiköt, kotona asuvat ikäihmiset jne.
- arviointikriteereitä: hanke lisää taiteen merkitystä toimintaympäristön arjessa, hanke on taiteellisesti korkeatasoinen ja sillä on hyvät edellytykset tuottaa pysyviä vaikutuksia
- hoitoa ja tukea tarvitsevien yksilöiden ja ryhmien erityistarpeet tulee ymmärtää ja hyödyntää ymmärrystä ihmisten tasa-arvoisen kohtaamisen edistämiseksi
- hakemukseen tulee liittää yhteistyötahon alustava sitoutuminen hankkeeseen sekä yhteystiedot, omarahoitusosuutta ei edellytetä
- hankesuunnitelmassa tulee kuvata, mitä tehdään, kenen voimin, kenelle ja miten kohderyhmä osallistetaan mukaan toimintaan
- taiteilijoille, työryhmille ja yhteisöille, ei julkishallinnon tai sen budjettirahoituksen piiriin kuuluville laitoksille ja yhteisöille, sekä taiteelliseen työskentelyyn että kohdeavustuksina

Esimerkkejä myönnettyistä avustuksista Helsinkiin vuodelle 2015 (ensimmäinen myöntö):

- Kuvataiteen maisteri Timo Tähkänen: 24 000 euroa taiteelliseen työskentelyyn palvelukeskuksessa, 3-vuotisen Taidetta hoitolaitoksiin -apurahan 1. vuoden apurahan
- Medianomi AMK Helena Inkeri: 18 000 euroa Elämän paikat -valokuvaprojektin ja näyttelyiden toteuttamiseen ikäihmisten asumisyksikössä
- Koiton Lauulu ry: 6 000 euroa Kuorolaulun voimaa -hankkeen toteuttamiseen vanhusten palvelukeskuksessa
- näyttelijä Kati Outinen: 12 000 euroa muistisairautta käsittelevän esityksen hoitolaitoskiertueen toteuttamiseen
- muusikko Mauri Saarikoski ja työryhmä: 10 000 euroa konserttien ja muun musiikillisen toiminnan järjestämiseen muistisairaiden hoitokodeissa

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Taiteen soveltavaa käyttöä, yhteisötaideprojekteja ja taiteen viemistä uusiin toimintaympäristöihin on perinteisesti tuettu yksityisten säätiöiden taiteilijoille, taiteilijaryhmille, -yhteisöille ja -yhdistyksille myöntämin apurahoin. Suomessa on kuitenkin vain muutamia säätiötä, joiden tarkoitus ja hakukriteerit mahdollistavat kulttuurisen vanhustyön tai ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden rahoittamisen. Yksi merkittävimmistä taiteen rahoittajista, Koneen säätiö (rahoitus vuonna 2014 kaikkiaan 21,3 miljoonaa euroa), on linjannut, ettei se myönnä tukea ensisijaisesti taiteen soveltavan käytön tai luovan talouden hankkeisiin. Kaikki tässä tarkastellut säätiöt ovat valtakunnallisia, joten niiden Helsinkiin suuntautuvan toiminnan rahoitusosuudet jäävät erittäin pieniksi.

Vanhustyön yksiköissä tapahtuvan taidetoiminnan rahoittamisessa korostuu erityisesti rekisteröidyille yhdistyksille ja järjestöille myönnetty tuki. Yksittäisen taiteilijan mahdollisuudet saada apurahaa ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttamiseen ovat yhteisöjä heikommalla. Kokovuotisen työskentelyapurahan saaminen esimerkiksi työskentelyyn hoivalaitoksessa on erittäin harvinaista. Ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden kehittäminen ja toteuttaminen toteutuu siten ennen kaikkea erilaisten taideyhteisöjen kautta.

Merkittävä avaus taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten rahoittamiseksi on Suomen kulttuurirahaston vuodelle 2015 ensi kerran myöntämä Taidetta hoitolaitoksiin -avustus. Muilla säätiöillä tai rahoittajilla ei ole tätä vastaavia erillishakuja lukuun ottamatta Svenska kulturfondenia, joka myöntää vuosittain noin 60 000 euroa Kultur i vården -avustuksina, korkeintaan 1 000 euroa kerrallaan.

Helsingissä toimiva yksittäinen, ikäihmisten kanssa tehtävästä taidetoiminnasta kiinnostunut taiteilija voi hakea apurahaa ainoastaan muutamalta yksityiseltä säätiöltä, Taiteen edistämiskeskukselta työskentely- tai kohdeapurahana sekä kohde- tai taiteilija-apurahana Helsingin kaupungilta. Tällöin hakija kilpailee samoista avustuksista niin sanotun vapaan, ”itseisarvoisen” taiteen kanssa, vaikka käytännössä erona saattaisi olla ainoastaan taideteoksen esityspaikka tai se, mistä taideteos saa inspiraationsa. Onko palvelukeskukseen järjestetyssä residenssissä työskentely taiteen itseisarvon kannalta vähäisempää kuin työskentely kansainvälisen taideorganisaation residenssissä ulkomailla? Muuttuuko kamariorkesterin konsertti vähemmän taiteeksi, jos sitä harjoitellaan ja esitetään vanhainkodin päiväsalissa?

7. RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYKSEN AVUSTUKSET

RAY:N JÄRJESTÖAVUSTUKSET

Mihin, kenelle?

- yleishyödyllisille yhdistyksille ja säätiöille, joiden tarkoituksena on terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen
- toimintansa vakiinnuttaneiden järjestöjen toimintaedellytysten ja perusrahoituksen turvaamiseen
- terveyden ja omaehtoisen toimintakyvyn edistämiseen
- yhteisöllisyyden ja osallistumismahdollisuuksien edistämiseen
- erityisryhmien asumisen tukemiseen
- kriisiauttamiseen ja arjen turvallisuuden edistämiseen
- työelämäosallisuuden vahvistamiseen
- teemarahoitusta kaudella 2017–2019 yksinäisyyden ja sen kokemusten vähentämiseen, omais- ja läheistyön edistämiseen, huono-osaisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseen, vapaaehtoistoimintaan ja sen kehittämiseen, järjestöjen ja kuntien yhteistyön edistämiseen

Esimerkkejä myönnetyistä avustuksista:

- Miina Sillanpään säätiö 2012–2014: Kotona asuvan muistisairaana ja läheisen vuorovaikutuksen edistämiseen musiikin ja kommunikoinnin keinoin (Yhteinen Sävel) 2012: 164 000 euroa, 2013: 172 000 euroa, 2014: 172 000 euroa
- Vanhustyön keskusliitto 2012–2015: Vanhusten vapaaehtois-, virkistys- ja neuvontatoimintaan, 2012 ja 2013: 128 000 euroa, 2014 ja 2015: 221 000 euroa
- Eläkeliiitto ry 2012–2015: Aisti- tai toimintakyvyltään heikentyneiden ikääntyneiden hyvinvoinnin parantamiseen musiikkisäveltäjänsä vapaaehtoistoiminnan kautta (Tunne Musiikki 2012–2015) 2012: 160 000 euroa, 2013: 210 000 euroa, 2014: 240 000 euroa, 2015: 200 000 euroa

Raha-automaattiyhdistys jakaa avustuksia sosiaali- ja terveysjärjestöjen perustoimintaan, investointeihin ja projekteihin. Lisäksi jaossa on kausittain linjattavia teemarahoituksia. Avustusta ei voida myöntää valtion virastoille, kunnalle, seurakunnalle tai yksityishenkilölle. Avustettavasta toiminnasta jäävät siten ulkopuolelle lakisääteiset julkiset hyvinvointipalvelut, kuten kuntien ja kaupunkien järjestämät ikääntyneiden hoiva- ja asumispalvelut sekä niihin liittyvä toiminta. Myöskään osakeyhtiöt, osuuskunnat tai sosiaaliset yritykset eivät pääsääntöisesti ole avustuskelpoisia. Tämä sulkee avustusten saajien ulkopuolelle kulttuuri- ja osuuskunnat, jotka tuottavat aktiivisesti myös Helsingissä taiteen ja kulttuurin hyvinvointipalveluita tai taidetoimintaa ikäihmisille. Koska palveluiden lakisääteinen järjestämisvastuu on kunnilla, RAY korostaa järjestöjen ja kuntien välisen yhteistyön merkitystä. Yhteistyöllä varmistetaan, että RAY:n avustama järjestötyö nivoutuu luontevalla tavalla julkisrahoitteiseen palvelujärjestelmään.

RAY:n myöntämät avustukset keskittyvät niin sanottuun ennaltaehkäisevään vanhustyöhön, jota toteutetaan kotona asuvien ikäihmisten kanssa. RAY:n tukema kulttuuritoiminta keskittyy vapaaehtois- ja vertaistukitoimintaan, joka tapahtuu hoitolaitosten ulkopuolella. Ohjaajina ovat vapaaehtoiset ja yhdistysten palkkaamat toiminnanohjaajat. Avustukset jalkautuvat kentän

toimintaan Helsingissä erityisesti valtakunnallisten liittojen kuten Eläkeliiton ja Vanhustyön keskusliiton kautta.

Ikäihmisille suunnattu kulttuuri- ja taidetoiminta näkyy RAY:n myöntämässä avustuksissa marginaalisesti. Viimeisten neljän avustusvuoden ajalta (2012–2015) voidaan löytää Helsinkiin sijoittuvia, RAY:n tukemia kulttuurisen vanhustyön projekteja keskimäärin kolme vuodessa. Vuosina 2012–2015 avustuksia ovat saaneet Vanhustyön keskusliitto vanhusten vapaaehtois-, virkistys- ja neuvontatoimintaan, Miina Sillanpään säätiö kotona asuvan muistisairaana ja läheisen vuorovaikutuksen edistämiseen musiikin ja kommunikoinnin keinoin (Yhteinen Sävel 2012–2014) ja Eläkeliitto ry aisti- tai toimintakyvyltään heikentyneiden ikääntyneiden hyvinvoinnin parantamiseen musiikkisisältöisen vapaaehtoistoiminnan kautta (Tunne Musiikki 2012–2015).

Vuosina 2013–2017 RAY:llä on käynnissä Eloisa ikä -osaohjelma, jonka painopisteenä on haasteellisissa elämäntilanteissa elävien ikäihmisten osallisuuden lisääminen. Ohjelman tavoitteissa on paljon yhteistä kulttuurisen vanhustyön kehittämisen kanssa. Päämääränä on luoda edellytyksiä ikäihmisten hyvälle arjelle ikääntymisen eri vaiheissa, myös elämän nivelkohdissa kuten eläkkeelle jäädessä, toimintakyvyn heiketessä, aistivammojen, vakavan sairastumisen, läheisen kuoleman tai omasta kodista muuton yhteydessä. Ohjelmasta on rahoitettu Kulttuurista muistoja -hanketta Etelä-Pohjanmaalla, jossa on tuotettu ikäihmisille kohdennettuja kulttuuripalveluita yhdessä taiteen ammattilaisten kanssa.

Ohjelman tavoitteena ovat mahdollisuuksien ja edellytysten luominen ikäihmisten osallisuudelle ja mielekkäälle tekemiselle, paikallisten yhteistyömallien kehittäminen ikäihmisten hyvinvoinnin vahvistamiseen ja arjessa selviytymistä uhkaavien ongelmien tunnistamiseen sekä ongelmia kohdanneiden auttamiseen. Lisäksi pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan ja kansalaisten asenteisiin myönteisen ikäidentiteetin vahvistamiseksi. Kohderyhmänä ovat a) yli 60-vuotiaat aktiiviset ja toimintakykyiset ikäihmiset, jotka haluavat antaa panostaan vapaaehtoistoimintaan ja ylläpitää toimintakykyään, b) riskiryhmiin kuuluvat ikäihmiset, joiden toimintakyvyn ennakoidaan heikkenevän, jos ei tehdä mitään c) ongelmia kohdanneet ikäihmiset. Ohjelmaa koordinoi Helsingissä sijaitseva Vanhustyön keskusliitto, mutta ohjelmassa mukana olevia hankkeita ei toimi Helsingissä. Eloisa ikä -avustusohjelmaan ei oteta enää mukaan uusia hankkeita.

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

RAY:n myöntämät avustukset ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnalle ovat vähäisiä. RAY voi myöntää avustusta vain rekisteröidyille yhdistyksille ja säätiöille, joiden tarkoituksena on terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen. Toiminnan tarkoitus tulee olla kirjattu hakijan sääntöihin. Tämä sulkee avustusten ulkopuolelle valtaosan kulttuurialan yhdistyksistä, jotka toteuttavat taidetoimintaa hoivayksiköissä. Lisäksi hakijoilta edellytetään riittävän laajaa toimintaa ja jäsenpohjaa suhteessa toiminnan tavoitteisiin ja laajuuteen.

RAY:n rahoittaman toiminnan toteuttajana tulee olla sosiaali- ja terveysalan järjestö. Mikään ei kuitenkaan estä järjestöä palkkaamasta varsinaisen toiminnan toteuttajaksi taiteilijoita, mikä mahdollistaa taiteen ammattilaisten työskentelyn yhdessä sosiaali- ja terveysalan

ammattilaisten kanssa. Tämä edellyttää kuitenkin sekä taiteen että sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietoisuutta toisistaan ja avointa asennetta monialaiseen työskentelyyn.

8. MUU RAHOITUS

Ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden kehittämiseen on valtakunnallisesti myönnetty rahoitusta maakuntaliittojen kehittämisrahoista ja Euroopan unionin rakennerahastoista. Pääkaupunkiseudulla toteutuneita EU-rahoitteisia kulttuurisen vanhustyön hankkeita ovat olleet Lasipalatsin Mediakeskus Oy:n Osaattori 2011–2013 ja Palmenian Taika-hankekokonaisuus 2008–2013. Etelä-Suomen EAKR-ohjelmasta rahoitettiin Metropolia AMK:n Kulttuurisiltaa 2008–2011. Uudenmaan liiton vuosittain myöntämistä maakunnan kehittämisrahoista ei ole rahoitettu ikäihmisten kulttuuripalveluihin liittyviä hankkeita. Maakunnan kehittämisrahoitus päättyi 1.2.2015, koska rahoitusjärjestelmä lakkautettiin.

Viime vuosina myös Työsuojelurahasto on tukenut joitakin taiteeseen liittyviä hankkeita. Sen rahoitus ei voi kohdistua suoraan ikäihmisten kulttuuripalveluihin. Sen sijaan esimiesten, hoitohenkilökunnan, ja kulttuurista vanhustyötä tekevien taiteilijoiden työhyvinvointiin ja työnkehittämiseen liittyvää tutkimus- ja kehitystoimintaa on mahdollista rahoittaa.

TYÖSUOJELURAHASTON MYÖNTÄMÄT AVUSTUKSET

Mihin, kenelle?

- tutkimus-, kehitys- ja tiedotustoimintaan, joka parantaa työoloja ja edistää työyhteisöjen toiminnan turvallisuutta ja tuottavuutta
- mm. toiminnan, tuotteiden ja palvelujen suunnitteluun ja johtamiseen, työkykyä ylläpitävän toiminnan tutkimiseen ja kehittämiseen, työyhteisön psykososiaaliseen toimivuuteen
- uuden soveltavan tiedon tuottamiseen, uusien menetelmien ja konseptien kehittämiseen
- tiedotus- ja koulutusmäärärahoilla edistetään työelämää ja työoloja koskevan tutkimustiedon hyödyntämistä, levittämistä ja kansanomaistamista käyttäjille
- vuosittain merkittävä rahoitus ohjautuu Työterveyslaitoksen hankkeisiin.
- hakijoina voivat olla esim. kunnat, tutkimuslaitokset, yliopistot, yritykset, yhteisöt,

Esimerkkejä myönnettyistä avustuksista:

- 2012: Työterveyslaitos: Taiteilijan hyvinvointi taidetyön muutoksessa, 150 000 euroa
- 2014: Helenan vanhainkodin säätiö, Helsinki, Monikulttuurisen toimintamallin ja -kulttuurin kehittämishanke, 20 750 euroa
- 2014: GlaxoSmithKline Finland Oy, Espoo, Luova johtaminen - Taiteista arvoa esimiestyön kehittämiseen, 16 000 euroa

9. AVUSTUSTEN MYÖNTÄMISKRITEEREISTÄ JA ARVIOINNISTA KULTTUURISEKTORILLA

Suomen kulttuurirahaston selvitys Rahan kosketus – Miten taidetta rahoitetaan Suomessa? (2015) nostaa esille kiinnostavia pohdintoja taide- ja kulttuuriavustusten hakemusten arvioinnista ja myöntökriteereistä.⁸ Selvityksessä pohditaan, mikä oikeastaan on avustuksen myöntämisen perimmäinen peruste: hakijan puute rahasta vai näyttö saavutetusta menestyksestä? Usein nämä asiat näyttävät ristiriitaisina hakemusten arvioinnin kannalta. Toisaalta hakijan on kyettävä osoittamaan saavuttamansa taiteellinen taso, mutta liian hyvä menestys tai monet saadut avustukset voivat poistaa mahdollisuuden tuen saamiseen. Hyviä hakemuksia on paljon ja niukkuutta jaetaan tasapuolisesti. Onko apurahan tarkoituksena kompensoida riittämätöntä tuloa vai kannustaa pitkäjänteiseen kehittämistyöhön?

Taiteen rahavirtoja ohjaa Suomessa kolmikanta, jonka muodostavat taideyhteisö itse, poliittinen päätöksenteko sekä taidemarkkinat. Karkeasti voidaan ajatella, että taideyhteisö varmistaa taiteen laadun muun muassa ylläpitämällä taidekentän sisäistä diskurssia ja vaikuttamalla taiteen julkisen rahoituksen jakautumiseen vertaisarviointiperiaatteen kautta. Poliittinen päätöksenteko esimerkiksi kunnallisissa kulttuurilautakunnissa taas takaa veronmaksajalle oikeuden vaikuttaa siihen, mihin hänen rahansa käytetään. Taidemarkkinat taas toimivat eräänlaisena suunnannäyttäjänä suuren yleisön mausta ja kulutustottumuksista.

Taide- ja kulttuurialaa edustavat organisaatiot kuten Taiteen edistämiskeskus, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsingin kulttuurikeskus ja yksityiset säätiöt, painottavat avustusten myöntämisessä ja hakemusten arvioinnissa hyvin samanlaisia asioita. Tyypillisiä kriteereitä ovat:

- taiteellinen laatu, näkemys ja ammattitaito (taiteen ammattilaisuus)
- alueellinen ja yleinen vaikuttavuus
- uudet toimintamallit ja hyvät käytännöt
- mahdollisuus muodostua vakiintuneeksi käytännöksi
- selkeä toiminta- ja rahoitussuunnitelma
- oma varainhankinta tai muu rahoitus
- riittävä kokemus ja tuotannolliset resurssit hankkeen toteuttamiseen
- hakijan aikaisempi toiminta ja vakuuttavuus taiteenalan kentällä
- selkeät, saavutettavissa olevat tavoitteet
- avustuksen myöntäjän strategian tavoitteiden toteuttaminen

Kun avustuksilla halutaan vaikuttaa rakenteiden kehittämiseen ja hyvinvoinnin lisääntymiseen, nousee arviointikriteereissä selkeästi esiin kohderyhmän tuntemus sekä käyttäjä- ja tarvelähtöisyys. Lisäksi korostetaan poikkihallinnollista yhteistyötä. Viime vuosina on ollut huomattavissa, että tavoitteisiin ja strategioihin sidotun projektirahoituksen suhteellinen osuus on kasvanut avustustoiminnassa ja rahoittajien oma-aloitteisuus on lisääntynyt. Rahoittajienkin tulee toteuttaa avustuksillaan tiettyjä linjauksia, jotka rakentavat samalla julkista kulttuuripolitiikkaa. Tämä on selkeä suunta myös Helsingin kulttuurikeskuksen avustuksissa, esimerkkinä Helsingin mallin mukaiset hankkeet. Samoin toimii Suomen kulttuurirahaston taidetta hoitolaitoksiin -erillishaku. Viime vuosina esiin nousseita, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseen tähtääviä kriteereitä ovat:

⁸ Selvitys pohtii taiteen ja kulttuurin avustamista ylipäättään, mutta sitä voidaan soveltaa myös taiteen hyvinvointivaikutuksiin liittyvän rahoituksen tarkasteluun.

- toimijoiden yhteistyö, sekä taiteen ja kulttuurin kentällä että poikkialaisesti ja -hallinnollisesti
- taidelaitosten ja yhteisöjen yleisöjen monipuolistaminen
- toimijalla tulee olla edellytyksiä hankkeen kohderyhmän kanssa toimimiseen
- dialogi kohderyhmän ja alueen toimijoiden kanssa hankkeen suunnittelussa ja toteutuksissa
- käyttäjä- ja tarvelähtöisyys
- julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö
- toiminnan keskittyminen tiettyihin asuinalueisiin kohderyhmän sijaan

9.2. Arviointi ja selvitys

Kulttuurista vanhustyötä sekä ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyvää taiteellista toimintaa käsitellään avustuksissa hankkeina, kokeiluina ja projekteina, joiden tulisi jatkua avustuksen käyttämisen jälkeen uusina toimintamalleina ja käytäntöinä muulla rahoituksella. Käytännössä jatkuvuutta ei projektiraporttien toimittamisen jälkeen enää seurata. Projektien tulokset ja poikkihallinnollinen kehitys ilmenevät kuitenkin usein viiveellä, joten resursseja myöhempiin seurantoihin tarvittaisiin.

Avustusten raportoinnissa huomattavaa on keskittyminen taloudellisiin seikkoihin: saatiinko rahat käytettyä tarkoituksen mukaisesti vai ei. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön ja Taiteen edistämiskeskuksen avustusten selvityksissä keskitytään ensisijaisesti taloudellisiin seikkoihin. Talousselvityksen lisäksi selvitykseen tulee liittää vapaamuotoinen raportti hankkeesta, mutta sitä ei ole tarkemmin määritelty, mitä raportin tulee sisältää. Kuka raportteihin perehtyy ja käytetäänkö niitä hyväksi seuraavan vuoden apurahoja myönnettäessä? Miten usein vaihtuvat asiantuntijat tutustuvat hakijoiden edellisvuotisiin raportteihin, kun uusia avustuksia voi olla satoja luettavana?

Vuonna 2015 ilmestyneessä raportissa Miten taideprojekti onnistuu?: taiteilijoiden toimeentulon ja työllisyyden kehittämisen sekä vapaan kentän tuki -ohjelman arviointi (Kuusimäki, Havu & Velhonoja) olivat kohteena opetus- ja kulttuuriministeriön edellä mainitusta ohjelmasta erityisavustusta saaneet projektit. Projektihakemukset oli tehty vuonna 2012 ja projektit toteutettiin vuonna 2013. Arviointi tehtiin kevättalvella 2015. Raportissa on esitetty useita kehittämistoimenpiteitä avustuksen vaikuttavuuden lisäämiseksi. Siinä ehdotetaan avustusten vahvempaa strategista ohjausta, jotta ne keskittyisivät paremmin alan pitkäjänteiseen kehittämiseen. Samasta ohjelmasta avustusta saavien projektien toimintojen ja haasteiden tulisi olla samankaltaisia, jolloin projektien välinen vertaisoppiminen, yhteistyö ja hyvien käytänteiden vertaaminen onnistuisi paremmin. Painotetaanko avustuksissa esimerkiksi laajempia alan kehittämiseen liittyviä hankkeita vai yksittäisiin asiakasryhmiin tai työpajakäytänteisiin liittyviä? Arvioitujen projektien rahoitukset vaihtelivat 5 000 euron ja 100 000 euron välillä, jolloin vertailua on hankala suorittaa. Lisäksi kiinnitettiin huomiota muun muassa itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamisen roolin nostamiseen kulttuurialan projekteissa. Arvioinnin suunnittelu ja itsearviointi tulisi huomioida jo hakemusvaiheessa ja toisaalta niihin on varattava resursseja myös rahoituksessa. Usein arviointi kaatuu siihen, että projektihenkilöt ovat ylityöllistettyjä tai siirtyneet jo seuraavaan projektiin, kun avustuksen

käyttöä raportoidaan. Myös epäonnistumisista kertominen on tärkeää, sillä siihen liittyy usein tärkeää oppimista projektin tai oman alan oivaltamisen kannalta.

10. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan katvealueita

Tarkastellun aineiston perustella vaikuttaa siltä, että Helsingissä on tarjolla runsaasti ja alueellisesti kattavasti taide- ja kulttuuripalveluita sekä omaehtoista kulttuuritoimintaa niin sanotuille kolmasikäisille eli hyväkuntoisille ja aktiivisille senioreille. Yleisesti ottaen kaikki yleiset kulttuuripalvelut on tarkoitettu ja niihin osallistuminen on mahdollisia kaikille iästä riippumatta. Kulttuurikeskuksen kulttuuritalojen senioriohjelman lähtökohtana on, että seniorit pystyvät osallistumaan järjestettävään ohjelmaan joko itsenäisesti tai kulttuurikaverin kanssa. Niiden ohjelma on suunnattu hyväkuntoisille senioreille, joita aktivoidaan kulttuuritoimintaan myös kaupunkikulttuuriavustuksilla. Kotona asuvien, niin sanottujen neljäsikäisten ikäihmisten mahdollisuuksia osallistua yleisesti tuotettuihin kulttuuripalveluihin vahvistetaan Helsingissä vuonna 2013 kulttuurikeskuksen käynnistämän Kulttuurikaveri-hankkeen keinoin.

Avo- ja laitoshoidossa olevien ikäihmisten (erityisesti viidesikäiset) taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus Helsingissä on tällä hetkellä sattumanvaraista. Rahoitus kohdistuu pistemäisesti muutamiin aktiivisiin yksiköihin, ja toiminta tavoittaa vain pienen joukon ikäihmisiä. Rahoitusmäärät kaiken kaikkiaan ovat vähäisiä, eikä avo- ja laitoshoidon piirissä olevien ikäihmisten kulttuuripalveluihin ole Helsingissä osoitettu erikseen omaa rahoitusta. Heidän taide- ja kulttuuripalveluidensa järjestäminen putoaa myös merkittävien rahoittajien kuten RAY:n ja sosiaali- ja terveystalouden avustusten ulkopuolelle. Helsingissä valtionperintö- ja testamenttivaroja ei käytetä viidesikäisten kulttuuripalveluiden rahoittamiseen Tampereen kaupungin tavoin. Tampereella hyvin toimivan rahoitusmallin soveltamista myös Helsingissä voisi olla aiheellista selvittää.

Kärjistettynä yksittäisen laitoksessa asuvan ikäihmisten pääseminen taiteen ammattilaisten tuottamien palveluiden piiriin on sen varassa, hakevatko ja saavatko yksiköt ja taiteilijat avustuksia vai eivät. Yksiköiden mahdollisuuksia hakea rahoitusta heikentää se, että monet tahot, kuten säätiöt ja RAY ovat rajanneet julkisorganisaatiot avustusten ulkopuolelle. Tällöin ainoa mahdollisuus on taiteilija, joka tuo rahan mukanaan. Kulttuurikeskuksen avustuksissa vahvistuu alueellinen painotus Helsingin mallin myötä, jolloin tulee pohtia myös ikäihmisten tavoittamista alueilla. Lisäksi on tärkeää, että kaikissa avustuksissa huomioidaan ikäihmisen oikeus saada kulttuuripalveluita äidinkielellään. Helsingissä on merkittävä ruotsinkielinen väestö sekä hiljalleen kasvava kotona asuvien ja hoivapalveluiden piirissä olevien ikääntyneiden maahanmuuttajien joukko. Monikulttuuriset ikääntyneet olisi mahdollista ottaa huomioon kehitettäessä kulttuurikeskus Caisan uutta toimintamallia.

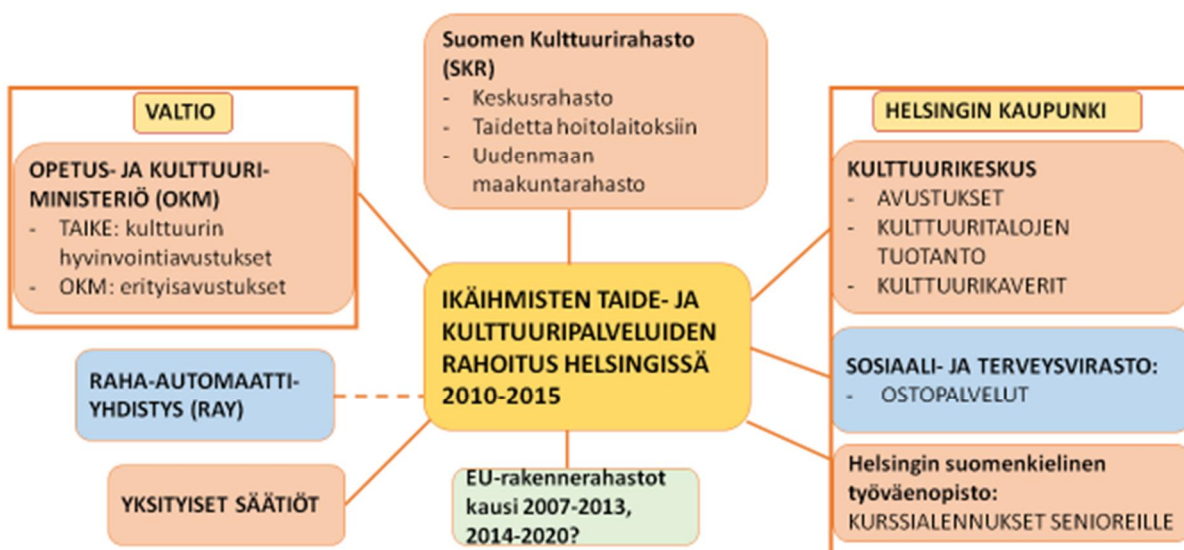
Rahoitus kulttuurisektorin vastuulla

Tällä hetkellä helsinkiläisille ikäihmisille suunnattujen taide- ja kulttuuripalveluiden avustaminen tapahtuu lähes täysin kulttuurisektorin rahoituksella. Sosiaali- ja terveyssektorin rahoitus painottuu vahvasti vanhustyön ammattilaisten toteuttamaan työhön, vapaaehtoistoimintaan ja pienimuotoiseen ostopalvelutoimintaan yksiköiden oman kiinnostuksen ja rahoituksen mukaan. Mitä lähemmäs mennään taiteen ammattilaisten tuottamia palveluita, joissa painottuu taiteellinen sisältö, sitä vahvemmin rahoitus koetaan kulttuurikeskuksen ja muiden kulttuuritoimijoiden tehtäväksi. Kokonaiskuva ikäihmisten kulttuuripalveluista ja niiden rahoitusvastuusta erityisesti sosiaali- ja terveyssektorin toimintaympäristöissä on hajanainen.

Tärkeimmät ikäihmisten kulttuuritoimintaan myönnettävät avustukset Helsingissä:

- OKM:n Taiteilijoiden toimeentulon ja työllisyyden kehittäminen sekä vapaan kentän tuki
- TAIKE:n alueellinen kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin suunnattu erityisavustus
- Helsingin kulttuurikeskuksen kohdeavustukset, kolmivuotisten kehittämishankkeiden avustus sekä vuoteen 2015 asti myös yhteisöllisten kehityshankkeiden avustus
- Suomen Kulttuurirahaston Taidetta hoitolaitokseen -avustus

Satunnaisesti toimintaa avustavat myös yksityiset säätiöt sekä Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan maakuntarahasto ja Keskusrahasto.

KUVIO 4: Ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden rahoitus Helsingissä tapahtuu lähes täysin kulttuurisektorin rahoituksella. Rajapinnalla on RAY, joka on rahoittanut muualla maassa myös taiteen ammattilaisten työskentelyä sosiaali- ja terveysalan järjestöissä senioriväestön kanssa. Sosiaali- ja terveysviraston rahoitus tapahtuu lähinnä pienimuotoisina ostopalveluina.

Yhteistyön ja jatkuvuuden kehittäminen keskiössä

Sekä Suomen kulttuurirahaston Rahan kosketus -selvityksestä että avustusten jakajien haastatteluista käy ilmi, että avustusten hakijoiden ymmärrys rahoittajien tavoitteista ei kohtaa todellisuuden kanssa. Hakijoiden tulee yhä tarkemmin huomioida, mitä avustuksella halutaan tukea. Myös rahoittajien ja kuntatoimijoiden yhteinen ymmärrys siitä, mistä kulttuurisessa vanhustyössä on kyse tai mitä käsitteitä tulisi käyttää, on puutteellinen. Tiedonkulkua sekä rahoituksen hakijoiden, kuntatoimijoiden että rahoittajien välillä tulisi lisätä. Erityisesti on huomioitava poikkihallinnollinen, virastojen välinen yhteistyö yhteisen ymmärryksen kehittämiseksi. Yhteistyötä voidaan lisätä tavoitteellisella poikkihallinnollisella ikäihmisten kulttuuripalveluiden koordinaatioryhmällä. Näistä yhteistyöryhmistä on ollut valtakunnallisesti hyviä kokemuksia muun muassa Tampereella ja Kuopiossa.⁹ Lisäksi tulisi kehittää keinoja, jotka mahdollistavat hakijan ja rahoittajan välisen neuvotteluyhteyden jo hakemusta valmisteltaessa. Tämä on huomioitu hyvin Helsingin kulttuurikeskuksessa, jossa kannustetaan ottamaan yhteyttä kulttuurikeskuksen henkilökuntaan jo hakemusvaiheessa.

Suomen kulttuurirahaston tuottamassa Rahan kosketus -selvityksessä (2015) ehdotetaan, että avustusten vaikuttavuuden lisäämiseksi säätiöt voisivat pyrkiä avustusten myöntämisessä pitkäjänteisempään ajatteluun. Esimerkiksi Suomen kulttuurirahasto voi tällä hetkellä myöntää yksittäiselle taiteilijalle kolmevuotisen työskentelyapurahan, mutta taidehankkeiden rahoitus on katkolla vuosittain, vaikka hakemus olisi laadittu pidempää ajanjaksoa silmälläpitäen. Tyypillistä on, että edellisenä vuonna saatu avustus vaikuttaa kielteisesti uutta hakemusta arvioitaessa, sillä hyviä hakemuksia on paljon ja niukkuutta jaetaan tasapuolisesti. Tähän Rahan kosketus -selvityksessä ehdotetaan keinoksi useampivuotisten apurahamuotojen perustamista yhteisöille ja työryhmille. Helsingissä tämä jatkuvuus on toteutunut kulttuurikeskuksen kolmivuotisissa kehittämishankkeissa ja yhteisöllisissä kehityshankkeissa. Tämän tyyppinen, usealle vuodelle varmistettu rahoitus helpottaa myös yhteisön talouden suunnittelua ja parantaa avustusten vaikuttavuutta.

Avustusjatkumossa on tärkeä tunnistaa organisaatioita, jotka ovat kehittäneet pitkäjänteisesti toimintaa ja onnistuneet siinä, unohtamatta kuitenkaan uusia avauksia. Toistuvasti avustusta saaneita toimijoita kannattaisi ottaa mukaan keskusteluun toiminnan haasteiden, tuloksellisuuden ja vaikutusten yksityiskohtaiseksi kartoittamiseksi sekä avustusten saajien äänen kuuluviin saattamiseksi. Joukosta voisi löytyä myös uusia kolmenvuotisten kehittämisavustusten mahdollisia kohteita. Keskusteluun kannattaisi ottaa mukaan toimijoita/vanhustyön yksiköitä, joihin avustusten saaneiden hankkeet ovat kohdistuneet.

Ikäihmisten kulttuuri- ja taidepalvelut osana kunnan peruspalveluita

Valtakunnallisesti kulttuurisen vanhustyön rahoituksen tienraivaajina ovat olleet ennen kaikkea kunnat, vaikka julkisuudessa säätiöiden myöntämä rahoitus voikin näyttäytyä suurena. Säätiöt käyvät kuitenkin jatkuvasti keskustelua julkiselle sektorille suuntautuvan, jatkuvaluonteisen toiminnan rahoittamisesta. Säätiöiden rooli on enemmänkin täydentää ja paikata aukkoja sekä tukea uusia avauksia kuin rahoittaa toimintaa jatkuvasti. Säätiöiden jakovarot ovat toisaalta vahvasti nousussa kuntatalouden rahoituksen kaventuessa, mikä lisää kuntien odotuksia säätiöiden suuntaan.

Kulttuurisen vanhustyön sekä ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden rahoituksen organisoinnin tulisi olla kuntatasolla. Tällä hetkellä valtion rahoitusinstrumentit eivät tue taide-

⁹ Ks. Rakenteita ratkomassa -selvitys, Pirkanmaa s. 40–45 ja Pohjois-Savo 61–65.

ja kulttuuritoimintaa sosiaali- ja terveyssektorilla. Valtion tulisi ottaa kuntarahoituksen piiriin tällaista rahaa, esimerkiksi nostamalla valtionosuuksia siten, että rahoitusta voidaan suunnata tällaiseen toimintaan. Rahoituksen vakiintumisessa ongelmana on myös, että toimintaa pitäisi kyetä toteuttamaan riittävän pitkäkestoisesti, jotta sen tuloksellisuutta voisi arvioida. Tämä vaatii usean vuoden mittaisia avustuksia, joista hyvänä esimerkkinä on kulttuurikeskuksen kolmivuotinen kehittämisavustus.

Toimenpide-ehdotukset Helsingin kulttuurikeskukselle:

1. Lisätään rahoittajien välistä yhteistyötä käsitteiden, rahoittajien eri roolien sekä seurannan ja arvioinnin selkeyttämiseksi
2. Perustetaan kaupungin virastojen kesken ikäihmisten kulttuuripalveluiden koordinaatioryhmä yhteistyön ja koordinoinnin vahvistamiseksi
3. Selvitetään erilaiset tavat rahoittaa ja toteuttaa neljännen ja viidennen iän ikäihmisten kulttuuripalveluita ja taiteen ammattilaisten työskentelyä sosiaali- ja terveyssektorilla (residenssimalli, työllistäminen, korvamerkitty avustus jne.)
4. Selvitetään valtionperintörahojen käytön mahdollisuutta rahoittaa ikäihmisten kulttuuripalveluita Helsingissä

LÄHTEET

Haastattelut:

- Anna von Bagh, kulttuurisuunnittelija, Helsingin kulttuurikeskus, 12.1.2015
- Virpi Dufva, toiminnanjohtaja, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry, 13.2.2015
- Tarja Haili, erityisasiantuntija, kulttuuri ja kulttuurimatkailu, Uudenmaan liitto, 6.2.2015
- Pia Halinen, controller, Helsingin kaupunginkanslia, 24.2.2015
- Siw Handroos-Kelekay, kulttuurituottaja, Vuotalo / Nordhuset, 19.2.2015
- Riitta Kauppila, johtaja, Kampin palvelukeskus, Helsingin sosiaali- ja terveysvirasto, 11.2.2015
- Kaisa Kettunen, johtaja, Annantalo, 10.2.2015
- Veikko Kunnas, osastopäällikkö, Helsingin kulttuurikeskus, 12.1.2015
- Sara Kuusi, suunnittelija, Helsingin kulttuurikeskus, 19.3.2015
- Anu Lintilä, vastaava toiminnanohjaaja, senioritoiminta, Vanhustyön keskusliitto, 11.2.2015
- Hanna-Leena Nuutinen, erityissuunnittelija, Helsingin sosiaali- ja terveysvirasto, 5.2.2015
- Tomi Purovaara, johtaja, Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa, 6.2.2015
- Ilkka Oksman, erityisasiantuntija, Helsingin kaupunki, 19.2.2015
- Åsa Rosenberg, Regionombudsman för Åboland och Åland, Svenska Kulturfonden, 5.3.2015
- Petri Rostedt, suunnittelija, Helsingin kulttuurikeskus, 12.1.2015
- Petteri Räisänen, projektisihteeri, Helsingin kulttuurikeskus, 15.1.2015
- Risto Rätty, kulttuurituottaja, Malmitalo, 12.3.2015
- Elisa Sarpio, kulttuurituottaja, Kanneltalo, 4.3.2015
- Pasi Saukkonen, johtaja, Cupore, 9.3.2015
- Monika Silander-Stolt, kulttuurituottaja, Stoa, 23.2.2015
- Anna-Liisa Tasapuro, johtaja, Savoy-teatteri, 19.2.2015
- Tuuli Tokkola, kulttuurituottaja, Vuotalo, 19.2.2015
- Ari Tolvanen, suunnittelija, Helsingin kulttuurikeskus, 12.1.2015
- Eeva-Liisa Tuominen, ostopalvelupäällikkö, Helsingin sosiaali- ja terveysvirasto, 16.2.2015
- Jenni Räsänen (o.s. Varho), kulttuurisuunnittelija, Helsingin kulttuurikeskus & sosiaali- ja terveysvirasto, 27.1.2015, 29.6.2015, 31.8.2015
- Johanna Vuolasto, erityisasiantuntija, Taiteen edistämiskeskus, 19.3.2015

Painetut lähteet

Pynnönen, Katja & Mitchell, Ritva: Ikääntyvät ja ikääntyneet taiteen ja kulttuurin kentillä. 50+ kulttuuribarometrin tuloksia. Cupore. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisiäitiö. 2012.

Rajaniemi J. (2007): Sosiaaligerontologisia katseita ikäihmisten arkeen. Teoksessa Rajaniemi J. & Heimonen S. & Sarvimäki A. & Tiihonen A. (toim.) Ikääntyneiden arki. Näkökulmia ikäihmisten arjen kysymyksiin. Oppaita 2/2007. Ikäinstituutti.

Rosenlöf, Anna-Mari: Rakenteita ratkomassa. Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja. Taiteen edistämiskeskus. Turku 2014.

Räisänen, Petteri: Taide keskittyy keskustaan. Helsingin kulttuuri- ja kirjastolautakunnan avustusten alueellinen jakautuminen vuonna 2013. Helsinki 2014.

Sähköiset lähteet (linkit tarkastettu 7.9.2015)

Alli Paasikiven Säätiö

<http://www.allipaasikivensaatio.com/>

Eläkeliitto ry, Tunnemusiikki-hanke

<http://www.tunnemusiikki.fi/etusivu/>

Helsingin Kaupunginhallituksen 12.12.2011 hyväksymät avustusohjeet:

http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/c469ea004a15b7398164e5b546fc4d01/Khs_avustusohjeet+1212111126%C2%A7.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=c469ea004a15b7398164e5b546fc4d01

Helsingin Kaupunki »Kaupunginkanslia» Julkaisut Ja Kuulutukset » Kuulutukset

<http://www.hel.fi/www/kanslia/fi/julkaisut-ja-kuulutukset/kuulutukset/avustuskuulutus07122014>

Helsingin kaupunginhallitus, 9.2.2015 § 5 kaupunginhallituksen myöntämät talousarvioavustukset vuodelle

2015 http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatostiedote/2015/Kanslia_2015-02-09_Khs_6_Pt/5956F8B5-A5A7-4EE4-9B9C-020ACBB0FA84/Kaupunginhallituksen_myontamat_talousarvioavustuks.pdf

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan avustukset järjestöille vuodelle 2015, sosiaali- ja terveyslautakunta 16.12.2014

http://www.hel.fi/static/public/hela/Sosiaali-ja_terveyslautakunta/Suomi/Paatostiedote/2014/Sote_2014-12-16_Sotelk_25_Pt/79D9FC89-06D5-40D4-BE28-2AF941245CB8/Sosiaali-ja_terveyslautakunnan_avustukset_jarjest.pdf

Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveysviraston virastopäällikön myöntämät alle 10 000 euron avustukset vuodelle 2015, päätös 23.12.2014, Avustuspäätösten taulukot 1.- 8.

http://www.hel.fi/static/public/hela/vipa811100_Virastopaallikko/Suomi/Paatos/2014/Sote_2014-12-23_Sotep_62_Pk/12300372-EC21-47BE-8552-D9754FF20388/Liite.pdf

Helsingin kaupungin työväenopiston avustusten myöntäminen vuodelle 2015

<http://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2015-000778/>

Helsingin kaupunki » Kaupunki Ja Hallinto » Hallinto Ja Palvelut » Kaupungin Palvelut >> Kaupunginkanslia, Työllisyysavustushakemus

<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/asiointipalvelu%26current=true%26id=569>

Helsingin kaupunki »Kulttuurikeskus» Palvelut » Avustukset

<http://www.hel.fi/www/kulke/fi/palvelut/avustukset/>

Helsingin kaupunki »Kulttuurikeskus» Kulttuuripolitiikka »Helsingin malli

<http://www.hel.fi/www/kulke/fi/Kulttuuripolitiikka/helsingin-malli/>

Helsingin kaupunki » Sosiaali- ja terveyspalvelut » Ikääntyneiden palvelut » Asuminen, kuntoutus, hoiva

<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/ikaantyneiden-palvelut/monipuoliset-palvelukeskukset/>

Helsingin kaupunki »Sosiaali- ja terveyspalvelut » Ikääntyneiden palvelut » Palvelukeskustoiminta

<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/ikaantyneiden-palvelut/palvelukeskukset/>

Helsingin kaupunki » Sosiaali- ja terveysvirasto »Päätöksenteko» Järjestöyhteistyö ja avustukset
<http://www.hel.fi/www/sote/fi/paatoksenteko/jarjestoyhteistyö-ja-avustukset/>

Helsingin kaupunki »Työväenopisto» Päätöksenteko » Avustukset
<http://www.hel.fi/www/sto/fi/paatoksenteko/avustukset/>

Helsingin kulttuuristrategia 2012–2017 ja taustaselvitys. Helsingin kulttuurikeskus. 2012.
<http://www.hel.fi/static/kulke/Kulttuuristrategia2012.pdf>

Helsingin työväenopisto, Opinto-ohjelma Kevät 2015.
<http://sto.digipap.eu/opinto-ohjelma/index.html#2>

Jenny ja Antti Wihurin rahasto
<http://www.wihurinrahasto.fi/>

Koneen säätiö
<http://www.koneensaatio.fi/>

Kuusimäki, Tomi; Havu, Petra & Velhonoja, Matti: Miten taideprojekti onnistuu?: taiteilijoiden toimeentulon ja työllisyyden kehittämiseen sekä vapaan kentän tuki -ohjelman arviointi. SAMK 2015.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-179-2>

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Liikanen, Hanna-Liisa: Ikääntyminen ja kulttuuri. Kohti seniorikulttuuria. ORAITA 1/2011. Ikäinstituutti 2011.
<http://www.ikainstituutti.fi/binary/file/-/id/1/fid/333>

Museovirasto »Etusivu» Avustukset » Avustukset museoiden innovatiivisiin hankkeisiin
http://www.nba.fi/fi/avustukset/museoiden_innovatiiviset_hankkeet

Mäki, Netta & Vuori, Pekka: Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2014/2015 ja väestönmuutokset vuonna 2014. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2015.
http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/15_07_02_Tilastoja_21_Maki%26VuoriP.pdf

Opetushallitus » Rahoitus »Valtionavustukset» Vapaa sivistystyö
http://www.oph.fi/rahoitus/valtionavustukset/vapaa_sivistystyo

Opetus- ja kulttuuriministeriö »Etusivu» Avustukset ja palkinnot » Kulttuuri
<http://www.okm.fi/OPM/Avustukset/Kulttuuri?lang=fi>

Opetusministeriö: Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm12.pdf?lang=fi>

Päivikki Ja Sakari Sohlbergin Säätiö
<http://www.pss-saatio.fi/>

Raha-automaattiyhdistyksen avustukset, linjaukset ja myönnetty avustukset
<http://www2.ray.fi/fi/avustukset>

Sosiaali- ja terveysministeriö » Hankkeet ja säädösvalmistelu » Kaste
<http://stm.fi/kaste>

Sosiaali- ja terveysministeriö » Ministeriö » Talous ja toiminta » Rahoitus ja avustukset » Terveysten edistämisen määrärahat

<http://stm.fi/rahoitus-ja-avustukset/terveyden-edistamisen-maararahat>

Stadin ikäohjelma 2015–2016. Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista säädetyn lain (niin sanotun vanhuspalvelulain) mukaisen suunnitelman toimeenpanosuunnitelma.

<http://www.hel.fi/static/sote/stadinikaohjelma/index.htm>

Suomen Kulttuurirahasto » Myönnettyt apurahat

<https://apurahat.skr.fi/myonnot>

Suomen Kulttuurirahasto » Etusivu » Apurahat » Haettavat apurahat » Keskusrahasto, haku 1.-31.10.

>>Taidetta hoitolaitoksiin

<http://www.skr.fi/fi/taidetta-hoitolaitoksiin>

Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto

<http://www.skr.fi/fi/rahastot/uudenmaan-rahasto>

Suomen Kulttuurirahasto: Rahan kosketus. Miten taidetta Suomessa rahoitetaan?(2015)

http://skr.fi/sites/default/files/tiedostot/Rahan_kosketus.pdf

Svenska Kulturfonden, Kultur i vården

<http://www.kulturfonden.fi/stipendierobidrag/alla-stipendier-bidrag/?omgong=7>

Svenska kulturfonden, beviljade bidrag

<http://beviljade.kulturfonden.fi/>

Taiteen edistämiskeskus » Etusivu » Toimialueet » Uusimaa » Apurahat ja avustukset

<http://www.taike.fi/fi/web/uusimaa/apurahat-ja-avustukset/-/stipend/viewStipend/11084>

Taiteen edistämiskeskus » Etusivu » Toimialueet » Uusimaa » Apurahat ja avustukset » Myönnettyt apurahat

<http://www.taike.fi/fi/web/uusimaa/myonnetyt-apurahat>

Tampere » Hallinto ja talous » Päätöksenteko » Säännöt ja toimivallan siirtopäätökset » Muut » Ikäihmisten virkistysrahaston säännöt

http://www.tampere.fi/material/attachments/i/634CwtXTg/ikaihmm_20102014.pdf

Tampere » Hallinto ja talous » Talous » Tilinpäätös » Tilinpäätös 2014 -kirja

http://www.tampere.fi/material/attachments/t/brDv0Omt2/Tilinpaaatos_05_05_2015_kv_netti.pdf

Työsuojelurahasto

<http://www.tsr.fi/etusivu>

Valtion kaupungille luovuttamien kuolinpesien varojen käyttäminen järjestöjen avustamiseen, Helsingin kaupunginhallitus 13.1.2014 § 42

http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatostiedote/2014/Kanslia_2014-01-13_Khs_2_Pt/52D2631E-5D94-46E8-B832-B5BB8BB0C1B5/Valtion_perintona_tulevien_kuolinpesien_varojen_ha.pdf

Valtion kaupungille luovuttamien kuolinpesien varojen käyttäminen järjestöjen avustamiseen vuonna 2015
Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystalokunta 16.12.2014 § 4

http://www.hel.fi/static/public/hela/Sosiaali- ja_terveyslautakunta/Suomi/Paatostiedote/2014/Sote_2014-12-16_Sotelk_25_Pt/746965C1-F63F-47ED-9C4C-61F58900BDB3/Valtion_kaupungille_luovuttamien_kuolinpesien_varo.pdf

Varho, Jenni & Lehtovirta, Mauri (toim.): Taidetta ikä kaikki. Selvitys ikäihmistien hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. Helsinki 2010.

http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf

Vanhustyön keskusliiton Vahvike-aineistopankki – Aineistoa ryhmätoiminnan ohjaamiseen ja vahvistamiseen

<http://www.vahvike.fi/fi/kirjallisuus/dokumentit>